În colecția
„Biblioteca pentru toți"
au apărut:

Longos
DAFNIS ȘI HLOE

★

Corneille
CIDUL

★

Voltaire
FECIOARA DIN ORLÉANS

★

Lessing
NATHAN ÎNȚELEPTUL

★

Abatele Prévost
MANON LESCAUT

★

Hugo
REGELE PETRECE

Lei 2

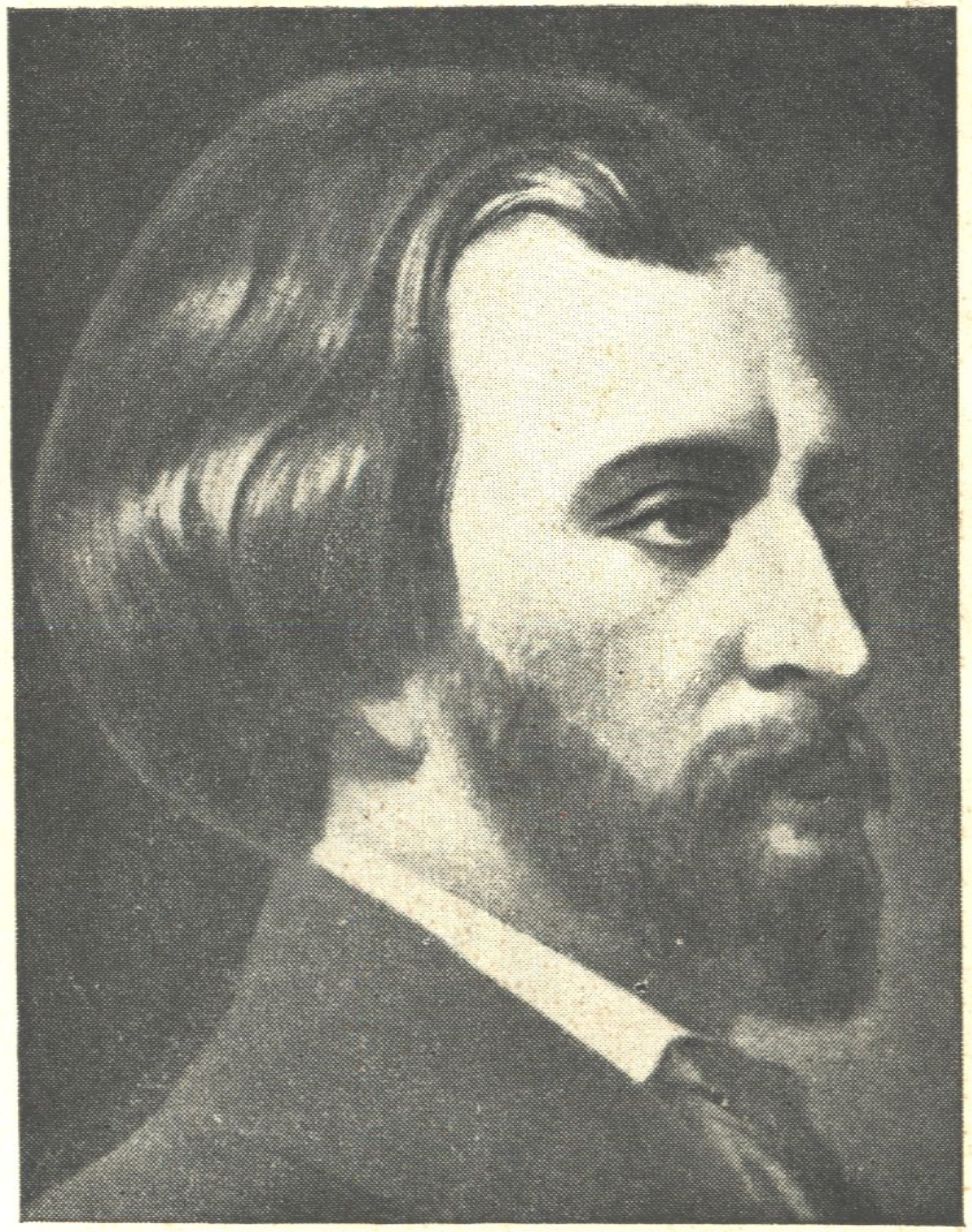
ALFRED DE MUSSET ★ CU DRAGOSTEA NU-I DE GLUMIT

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

ALFRED DE MUSSET

CU DRAGOSTEA NU-I DE GLUMIT

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

ALFRED DE MUSSET

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

ALFRED DE MUSSET

CU DRAGOSTEA NU-I DE GLUMIT

COMEDIE ÎN 3 ACTE

În romîneşte de Em. Serghie şi S. Calimachi
Cu un cuvînt înainte de M. Baraz

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ
— 1956 —

CUVÎNT ÎNAINTE

În preajma revoluţiei din 1830 încep să se manifeste tendinţe noi şi pe tărîmul literaturii. Romantismul — curentul literar dominant în acea vreme — se transformă. Pesimismul şi dorinţa de evadare din realitate nu mai sînt atît de puternice în operele reprezentanţilor romantismului. Se intensifică interesul pentru realitatea concretă, deocamdată pentru concretul pitoresc şi exotic (în 1828 Victor Hugo publică *Orientalele)*. Totodată se schiţează şi preocupări umanitare şi sociale care se întăresc după instaurarea monarhiei din iulie, pe măsură ce politica acesteia devine mai reacţionară.

Prima carte a lui Musset, intitulată *Poveşti din Spania şi din Italia*, apare în 1830, în atmosfera romantismului pitoresc şi exotic. Autorul ei n-are decît douăzeci de ani; e „copilul răsfăţat al Cenaclului romantic" şi se comportă ca atare: se complace în exotism, în senzaţional, în zugrăvirea pasiunilor violente, nu însă fără intenţia de a parodia aceste atitudini romantice. Deocam-

dată sensibilitatea lui uluitor de bogată se manifestă ca o încîntătoare exuberanță juvenilă pe care suferința o va maturiza. În curînd va trăi criza cea mai dureroasă din viața lui: ruptura cu scriitoarea George Sand, pe care o iubea cu pasiune (1834). Între 1833 și 1841 se succed operele sale cele mai importante: *Rolla*, *Nopțile*, *Mimi Pinson* și alte poeme—publicate în volum sub titlul *Poésies nouvelles*—iar în teatru: *Fantasio*, *Cu dragostea nu-i de glumit*, *Lorenzaccio*, *Să nu spui vorbă mare*, *Un capriciu* etc. După 1841, din cauza vieții lui dezordonate, talentul lui Musset se stinge treptat. Nici succesul crescînd al pieselor n-a putut alina tristețea ultimilor ani ai vieții lui. A murit în 1857.

Tragedia lui Musset consta în organica lui lipsă de voință, reversul sensibilității sale neînchipuit de bogate, dezvoltată exclusiv ,în dauna celorlalte facultăți sufletești.

De aici pasivitatea lui, slăbiciunea, instabilitatea și neliniștea. Preamărirea exaltată a dragostei, care animă *Nopțile*—poemele sale lirice cele mai cunoscute—e numai una din fețele acestei existențe clădite exclusiv pe simțire. Cealaltă față, la fel de necesară, e conștiința că nu se poate găsi mulțumire în pasiune; de aici dezamăgirea și deznădejdea ce domină în multe dintre operele lui: în poemul dramatic *Cupa și buzele*, în *Rolla*, în drama *Lorenzacci*.

Și arta lui Musset poartă pecetea aceleiași exclusive predominări a simțirii: pe de o parte — sinceritate, prospețime, căldură, farmecul unei fantezii delicate, pe de altă parte — neglijențele inerente scrisului spontan, tendința de a lua drept poezie efuziunea afectivă, negarea efortului de cizelare artistică.

Aceste tendințe înnăscute au fost întărite de influența pesimismului romantic. Pentru Musset acest pesimism — „boala veacului" — n-a fost modă literară, ci trăire autentică. Or, credința că viața n-are sens dizolvă voința lipsind-o de obiect, și lasă pe om pradă impulsiilor pasionale. Și, din nefericire, la Musset „boala veacului" a acționat în sensul predispozițiilor lui temperamentale, dezvoltîndu-le la maximum. Oamenii de felul lui Musset, observă Flaubert, „nu au busolă, nu au țel în viață; plutesc în voia valurilor, tîrîți de toate patimile și deșertăciunile". Aci trebuie căutată una dintre cauzele faptului pentru care Musset a împărtășit în mai mică măsură preocupările umanitare și sociale, care au apărut la romanticii francezi în preajma anului 1830 și au devenit curînd dominante. Găsim la el splendide izbucniri de revoltă și elanuri de generozitate, care însă nu se încheagă într-o atitudine consecventă. E profund semnificativă din acest punct de vedere poezia *O seară pierdută* (1840): cuprins de indignare împotriva corupției din societatea contemporană, poetul vrea să se consacre satirei. Dar hotărîrile acestui senzitiv abulic durează atît cît ține impresia care le-a provocat; e de ajuns să zărească gîtul zvelt al unei fete, pentru ca gîndurile să-i zboare și hotărîrile generoase să rămînă ca visul unei clipe.

Cel mai romantic dintre scriitorii timpului prin etica sa, Musset e cel mai independent față de romantism prin estetica lui. Ironia lui fină și un minunat simț al măsurii dau și operelor lui celor mai patetice ceva din senină

tatea şi echilibrul clasic. Într-o epocă de ofensivă împotriva clasicismului, Musset a continuat tradiţia lui Régnier, Molière, La Fontaine şi nu mai puţin tradiţia poeziei populare franceze (prezentă în mod difuz în limba şi stilul operelor lui, în tonul maliţios, atît de frecvent la el).

*

Mult timp Musset a fost apreciat mai ales pentru lirica lui. Critica de azi însă tinde să sublinieze importanţa operei lui dramatice. Într-adevăr, el a creat un teatru de o factură cu totul originală, în care fantezia şi farmecul poetic se îmbină armonios cu realismul social şi psihologic.

În pofida aparenţei de joc gratuit al fanteziei, care poate deruta pe cititorul superficial, cele mai bune piese ale lui Musset tratează teme de o profundă semnificaţie umană. Deosebit de mult l-a preocupat tragedia — trăită şi de el — a omului răzvrătit împotriva nedreptăţii sociale, dar care e prea puternic influenţat de boala veacului spre a fi în stare să regăsească un ideal pozitiv. A abordat tema în *Cupa şi buzele*, una dintre primele lui piese; a tratat-o în întreaga ei amploare în *Lorenzaccio*, una dintre capodoperele teatrului mussetian. Acţiunea, care se petrece în Florenţa secolului al XVI-lea, e zugrăvită în piesă cu remarcabil realism şi vigoare satirică. Lorenzo de Medici (poreclit, din dispreţ, Lorenzaccio) e vărul lui Alexandru, principele Florenţei, tiran cinic şi crud. Lorenzo, adolescent însetat de libertate şi fapte măreţe, jură să-l ucidă. Ca să-i cîştige încrederea, devine părtaş la faptele lui murdare. Lorenzo e corupt de desfrîul pe care a vrut numai să-l simuleze. Şi apoi, a văzut atîta josnicie în jurul lui, încît nu mai are încredere nici în oameni, nici în idealul de libertate ce-l însufleţise. Îl ucide pe Alexandru cu convingerea că fapta lui e inutilă: tiranului ucis îi va urma altul. Chinuit de un iremediabil vid interior, se lasă omorît de asasinii care îl urmăresc. Întreaga tragedie a lui Musset e exprimată în Lorenzaccio — tragedia omului căruia desfrîul şi „boala veacului" (pesimismul lui Lorenzaccio e anacronic) i-au dizolvat voinţa şi i-au distrus capacitatea de a crede într-un ideal.

În ultimă analiză, suflul ce anima piesa e acela al protestului social. Pînă şi moartea voluntară a lui Lorenzaccio e un protest — protestul anarhic, dar plin de măreţie tragică, al omului care nu poate accepta o viaţă în care domnesc nedreptatea şi platitudinea.

Calităţile de mare psiholog şi artist ale lui Musset se vădesc mai ales în zugrăvirea dragostei. El ştie să analizeze cu o fineţe neîntrecută evoluţia acestui sentiment, lupta lui cu egoismul şi orgoliul, cu prejudecăţile şi convenienţele. Piesa *Să nu spui vorbă mare*, în aparenţă doar o comedie de salon, e valoroasă prin analiza subtilă a trezirii sentimentului autentic în sufletul unui tînăr influenţat de scepticismul şi cinismul care erau la modă în cercurile înaltei societăţi. Eroul piesei e surprins şi copleşit de un sentiment în a cărui existenţă nu credea. E foarte caracteristică pentru Musset această concepţie a dragostei ca o forţă naturală de neînfrînt.

Mult mai profundă, atît pe plan social cît şi pe plan psihologic, e descrierea acestui sentiment în piesa *Cu*

dragostea nu-i de glumit — cea mai desăvîrşită dintre operele dramatice ale lui Musset. Cadrul piesei e cu totul neobişnuit: o ţară de vis, în care ţăranii vorbesc într-o melodioasă proză ritmată; găseşti acolo oameni care se comportă ca nişte marionete, cu gesturi mecanice, stereotipe, iar evenimentele se desfăşoară cu o rapiditate neverosimilă. Toate acestea nu sînt un simplu capriciu al poetului. E vorba mai curînd de o admirabilă stilizare artistică a cadrului, de o tendinţă de a-l reduce la linii extrem de simple, spre a da cititorului sentimentul că se află în faţa unui conflict tipic, profund semnificativ.

În acest cadru, în care se şterge graniţa dintre vis şi realitate, se frămîntă şi suferă eroi incapabili şi ei de a deosebi închipuirea de realitate, împinşi spre nefericire de forţe pe care nu le înţeleg. Dar la Musset, destinul devine concret, aproape palpabil: forţele funeste oamenilor sînt prejudecăţile sociale şi religioase. Neîncrederea în dragoste a tinerei Camille şi teama ei de a fi înşelată ar fi fost lesne învinse, dacă educaţia primită în mănăstire n-ar fi dat acestor sentimente, egoiste în fond, prestigiul ademenitor al unei atitudini spirituale, al unei „înfrîngeri a deşertăciunii lumeşti". Camille trăieşte într-o lume de închipuiri şi nu vede limpede nici în ea însăşi, nici în ceilalţi. Perdican, purtătorul de cuvînt al lui Musset, face un rechizitoriu vibrant educaţiei ascetice: ea duce nu la depăşirea simţămintelor fireşti, ci la pervertirea lor, la o canalizare a energiei afective înspre orgoliu şi invidie — înveşmîntate în haina spiritualităţii. Cu o extraordinară pătrundere psihologică, Musset urmăreşte trezirea dragostei înăbuşite de educaţia monastică. Fiindcă nu s-a putut dezvolta în lumina conştiinţei şi în contact cu viaţa socială, dragostea se înfăţişează la Camille ca o forţă sălbatică, oarbă, neînţeleasă. Fata nu ştie ce simte, nu ştie de ce nu pleacă, deşi hotărîse să se întoarcă la mănăstire, nu ştie de ce se duce la întîlnirea cu Perdican, deşi hotărîse să nu se ducă. Nu ştie că a devenit cochetă, că gelozia o stăpîneşte în ciuda convingerilor ei religioase. Şi abia cînd crede că Perdican e decis să se căsătorească cu Rosette, sentimentele fireşti înving educaţia monastică şi ea izbuteşte să înţeleagă că-l iubeşte pe Perdican, că l-a iubit totdeauna, fără s-o fi ştiut. Dar e prea tîrziu: orbirea celor doi tineri a pricinuit moartea Rosettei.

Perdican e admirabil în protestul său împotriva ascetismului şi în apologia vieţii naturale — frumoasă şi demnă de a fi trăită, cu toate suferinţele şi dezamăgirile ce-i sînt inerente. Perdican e de asemenea o variantă a personalităţii lui Musset; împins de impulsii şi afecte, nu vede în propriul său suflet la fel de limpede ca în acela al Camillei. Nu înţelege şi nici nu se străduieşte să înţeleagă ce se petrece cu el: îi face curte Camillei înainte de a şti dacă o iubeşte — reacţie provocată de vanitatea lui rănită de refuzul fetei. Şi mai nesocotită e atitudinea lui faţă de naiva păstoriţă Rosette. Îi jură dragoste pentru a trezi gelozia Camillei. Acţionează febril, necugetat, sub imperiul vanităţii rănite şi al iubirii născînde pentru Camille; e atît de orbit, încît nu se întreabă nici o clipă ce urmări vor avea făgăduielile lui uşuratice.

Lipsa de conştiinţă a lui Perdican se explică numai parţial prin firea lui. În întreaga lui atitudine faţă de

Rosette e prezentă convingerea, devenită instinctivă și inconștientă, că o țărancă e o ființă inferioară, primitivă, ale cărei suferințe pot fi ușor compensate prin avantaje materiale. Perdican e departe de a fi un ipocrit sau un cinic. Face răul fără să-și dea seama, ca și Camille de altfel. Și ei sînt victime; victime ale unor forțe pe care nu le înțeleg și printre care putem desluși prejudecățile religioase și cele de castă. Aceste prejudecăți le tulbură judecata și-i împing, împotriva voinței lor, la fapte ce vor fi funeste Rosettei și lor înșile.

Mai trebuie să ținem seama de faptul că Musset a scris piesa sub înrîurirea suferinței pricinuite de ruptura cu George Sand. De aceea, în mai mare măsură încă decît în alte piese, iubirea e înfățișată aici ca o forță supraomenească, care se joacă cu viața și cu moartea oamenilor, demnă de a fi și adorată și blestemată. Această concepție tragică a dragostei, care amintește teatrul lui Shakespeare, dă operei rezonanțe de o mare adîncime.

În această piesă atît de tragică în fond, sînt intercalate scene comice (iarăși un procedeu shakespearean), admirabile prin verva, prin semnificația lor satirică și prin stilizarea subtilă a personajelor. Astfel, *Baronul* e un automat, în care totul se mișcă conform convenințelor, prejudecăților, tabieturilor. Niciodată gîndirea sau simțirea vie nu-i însuflețește vorbele sau faptele. Pentru el totul e stabilit dinainte, ca într-un mecanism de ceasornic: știe, cu certitudine dogmatică, ce e posibil și ce e imposibil, ce se cuvine și ce nu. Și viața celor din jur vrea s-o regleze asemenea unui mecanism de ceasornic: a hotărît dinainte că Perdican se va căsători cu Camille;

ba mai mult, a fixat și amănuntele primei lor întîlniri. Dacă se întîmplă ceva ce tulbură ordinea stabilită de el, își pierde cumpătul și, neputînd concepe realitatea altfel decît ca un mecanism imuabil, se încăpățînează să nege evidența. Este — stilizat la extrem — tipul retrogradului ce idolatrizează tradițiile și regulile sociale.

Blazius și *Bridaine* relevă aceeași intenție de stilizare satirică; sînt comici prin contrastul dintre funcția lor ecleziastică și exclusiva lor preocupare pentru mîncare și băutură. Fantezia poetică a lui Musset transfigurează pînă și vulgaritatea acestor personaje: voracitatea lor capătă o amploare eroi-comică: „Îi și văd acum, cu coatele rezemate de masă, cu obrajii îmbujorați, cu ochii holbați, scuturîndu-și plini de ură bărbia grasă cu două gușî. Se măsoară cu privirea din cap pînă-n picioare și încep lupta prin ușoare încăierări; curînd-curînd, se declară războiul; încrucișează și schimbă unul cu celălalt bădărănii și, culme a nenorocirii, între cei doi bețivi se vînzolește dada Pluche, care îi împinge îndărăt și pe unul și pe celălalt, cu coatele ei ascuțite." (Actul I scena 3.) Prin ritmul frazelor, prin simetria replicilor și a situațiilor, rolurile celor doi mîncăcioși se integrează în atmosfera piesei.

O problemă importantă din punct de vedere estetic e aceea a modului cum se armonizează elementul comic cu cel tragic. Seninul decor cîmpenesc și insensibilitatea de mecanism a personajelor burlești intensifică, prin contrast, sentimentul tragicului, creat de frămîntarea celor trei tineri. Simțul clasic al armoniei l-a împiedicat pe Musset să transforme acest contrast într-o antiteză abso-

lută; piesa e unitară din punct de vedere artistic: peste tot, fantezia poetului exercită aceeaşi funcţie de reducere la esenţial şi tipic — fie că stilizează cadrul şi personajele, fie că suprimă tranziţiile şi detaliile în acţiunea principală; peste tot aceeaşi viziune a omului stăpînit de forţe ce-l depăşesc, viziune ce aminteşte teatrul grec, cu deosebirea că la Musset forţele ce mişcă atît personajele comice cît şi cele tragice sînt în mare măsură de natură socială.

Musset e fără îndoială cel mai pătrunzător psiholog dintre dramaturgii romantismului francez. Tot atît de remarcabilă e la el şi arta dialogului: cu un simţ admirabil al armoniei limbii, el ştie să sugereze pînă şi timbrul fiecărei voci şi nuanţele de intonaţie ale fiecărei fraze. Sinteză originală de imaginaţie romantică, simţ clasic al măsurii, observaţie realistă a realităţii şi ironie specific franceză, teatrul lui Musset rămîne una din paginile cele mai vii ale literaturii trecutului.

MIHAIL BARAZ

PERSOANELE:

BARONUL.
PERDICAN, fiul său.
PĂRINTELE BLAZIUS, meditatorul lui Perdican.
PĂRINTELE BRIDAINE, preot.
CAMILLE, nepoata baronului.
DADA PLUCHE, guvernanta Camillei.
ROSETTE, sora de lapte a Camillei.
Ţărani, feciori în casă.

ACTUL I

SCENA 1

O piață în fața castelului.

CORUL

Legănat ușor pe catîrca lui jucăușă, messer Blazius înaintează printre albăstrițe înflorite, îmbrăcat în straie noi, purtînd la șold sculele de scris. Pîntecele rotunjit i se bălăbănește, ca un copil de țîță pe pernă; cu ochii pe jumătate închiși, bolborosește *Tatăl nostru* în bărbia grasă, cu două guși: Bine-ai venit, părinte Blazius; cazi între noi tocmai în vremea culesului viei; parcă ești o amforă burduhoasă din vechime.

PĂRINTELE BLAZIUS

Acei care vor să afle veste mare, să-mi aducă un pahar de vin rece.

CORUL

Uite, ia în braţe plosca asta şi-ţi răcoreşte gîtlejul, părinte Blazius; vinul e bun; vei vorbi după aceea.

PĂRINTELE BLAZIUS

Aflaţi, dragii mei copii, că tînărul Perdican, odrasla stăpînului nostru, a ajuns la majorat şi că a primit cu pompă titlul de doctor la Paris. Chiar astăzi se întoarce la castel; atît de măiestrit îi curge graiul, atît de împodobită îi este vorba, că nu ştii ce să-i răspunzi de cele mai multe ori. Toată gingaşa lui făptură e burduf de învăţătură; te-miri-ce fir de iarbă de-i cade sub ochi îţi şi spune cum i se zice în latineşte; iar de bate vînt sau plouă îţi spune răspicat de ce-i vînt şi de ce plouă. O să vă holbaţi ochii cît uşa căscată de colo, cînd o să-l vedeţi desfăşurîndu-şi vreunul din pergamentele pe care le-a împestriţat cu cerneluri de toate culorile, el singur cu mîna lui, fără să spună ceva nimănui. Pe scurt, este o nestemată din cap pînă-n picioare — şi asta e tocmai ceea ce vreau să-i vestesc domnului baron. Înţelegeţi că asta îmi face puţintică cinste şi mie, meditatorul lui, de cînd avea patru ani; aşadar, bunii mei prieteni, aduceţi un scaun să mă dau o ţîră jos de pe catîrcă fără să-mi rup gîtul; măgarul ăsta nu prea e nărăvaş şi nu m-aş supăra dacă

mi-aţi da să mai trag un gît bun de vin înainte de-a intra.

CORUL

Bea, părinte Blazius, şi nu mai fi aşa de tulburat. Micuţul Perdican s-a născut sub ochii noştri şi nu era nevoie, de vreme ce soseşte, să ne înşiri atîtea. Bine ne-ar părea să găsim sufletul copilului de odinioară în bărbatul de astăzi.

PĂRINTELE BLAZIUS

Pre legea mea, plosca e goală; nici nu ştiu cînd am băut-o toată. Rămîneţi cu bine; mi-am pregătit, în umbletul calului, două-trei fraze simple, fără marafeturi, care să-i meargă la inimă monseniorului. Mă duc să sun. *(Iese.)*

CORUL

Amarnic zdruncinată pe asinul ei, gîfîind de osteneală, dada Pluche urcă dealul; bietul dobitoc bătut cu joarda dinapoi de un argat dă, înfuriat, din cap cu un scaiete între dinţi. Dadei Pluche îi dîrdîie de mînie picioarele lungi şi slăbănoage, în timp ce mîinile-i osoase învîrt pe degete nişte mătănii. Bună ziua, dadă Pluche. Vii la noi ca frigurile, o dată cu vînturile rele care îngălbenesc pădurile.

DADA PLUCHE

Un pahar de apă, ticăloşi ce sînteţi! Un pahar de apă şi un pic de oţet.

CORUL

De unde vii, Pluche, scumpo? Păru-ţi fals e îmbîcsit de praf; uite, moţul e zbîrlit iar rochia neprihănită ţi s-a ridicat pînă la venerabilele calţavete.

DADA PLUCHE

Aflaţi, ţopîrlanilor, că frumoasa Camille, nepoata stăpînului vostru, soseşte astăzi la castel. A plecat de la mănăstire la porunca dată într-adins de monseniorul, să vină la ceas şi loc hotărît să-şi ia în folosinţă, cum se şi cuvine, averea rămasă moştenire de la mamă-sa. Buna ei creştere, slavă Domnului, s-a desăvîrşit şi acei care o vor vedea vor avea bucuria să cunoască o mîndră podoabă de înţelepciune şi evlavie. Nu s-a aflat nicicînd pe lume ceva aşa de neprihănit, aşa de îngeresc, mieluşea şi porumbiţă, ca această scumpă călugăriţă; fie ca Domnul Dumnezeu din cer s-o aibă-n grija sa. Amin! La o parte, ţopîrlănime; mi se pare că mi s-au umflat picioarele.

CORUL

Du-te şi-aruncă bulendrele de pe tine, cuvioasă Pluche, şi cînd te vei închina lui Dumnezeu, roagă-te să dea ploaie; grîiele noastre sînt uscate ca fluierele picioarelor dumitale.

DADA PLUCHE

Mi-aţi adus apă într-o oală care miroase a bucătărie; daţi-mi o mînă de ajutor să descalec; sînteţi nişte neciopliţi şi nişte obrăznicături. *(Iese.)*

CORUL

Să ne îmbrăcăm în haine de sărbătoare, şi să aşteptăm să ne cheme baronul. Ori mă înşel amarnic, ori se pune astăzi la cale un mare zaiafet.

SCENA 2

Salonul Baronului.
Intră Baronul, Părintele Bridaine şi Părintele Blazius.

BARONUL

Părinte Bridaine, eşti prietenul meu; îţi prezint pe părintele Blazius, meditatorul fiului meu. Fecioru-meu a împlinit ieri dimineaţă, la ceasurile douăsprezece şi opt minute, douăzeci şi unu de ani, bob numărat; a fost proclamat doctor cu patru bile albe. Părinte Blazius, îţi prezint pe părintele Bridaine, preotul nostru paroh; e prietenul meu.

PĂRINTELE BLAZIUS

(salutîndu-l)

Cu patru bile albe, seniore; la literatură, la botanică, la drept roman, la drept canonic.

BARONUL

Du-te în odaia dumitale, dragă Blazius, fiul meu n-o să întîrzie, o să apară curînd; spală-te, gătește-te puțin și întoarce-te la bătaia clopotului.

(Părintele Blazius iese.)

PĂRINTELE BRIDAINE

Îmi îngăduie, monseniorul, să-i spun ce gîndesc? Meditatorul fiului dumneavoastră duhnește a vin cale de-o poștă.

BARONUL

E cu neputință!

PĂRINTELE BRIDAINE

Sînt sigur cum mă vedeți și cum vă văd; mi-a vorbit foarte de aproape adineauri; duhnește a vin de te sperii.

BARONUL

Lasă asta! Îți repet că e cu neputință.

(Intră dada Pluche.)

Ai și sosit, scumpă dadă Pluche? Nepoată-mea e și ea, fără îndoială, cu dumneata?

DADA PLUCHE

Vine numaidecît, e în urma mea, monseniore, i-am luat-o înainte cu cîțiva pași.

BARONUL

Părinte Bridaine, ești prietenul meu. Îți prezint pe dada Pluche, guvernanta nepoatei mele. Nepoată-mea are de ieri seară, de la ceasurile șapte, optsprezece ani; vine din cea mai cuvioasă mănăstire din Franța. Dadă Pluche, îți prezint pe părintele Bridaine, preotul nostru paroh; e prietenul meu.

DADA PLUCHE

(salutînd)

Din cea mai cuvioasă mănăstire din Franța și pot să adaug: este cea mai cuvioasă creștină din mănăstire.

BARONUL

Du-te, dadă Pluche, și mai drege-ți neorînduiala îmbrăcămintei; nepoată-mea va sosi în curînd, nădăjduiesc; fii gata pînă la ora cinei.

(Dada Pluche iese.)

PĂRINTELE BRIDAINE

Domnişoara asta bătrînă pare plină de smerenie şi credinţă.

BARONUL

De smerenie şi credinţă şi de pocăinţă, părinte Bridaine; virtutea ei înfruntă orice atac.

PĂRINTELE BRIDAINE

Dar meditatorul duhneşte a vin. De asta sînt convins.

BARONUL

Părinte Bridaine, în anumite clipe pun la îndoială prietenia dumitale. Ţii numaidecît să mă contrazici? Nici o vorbă mai mult despre asta. Nutresc gîndul să-mi însor băiatul cu nepoată-mea; e o pereche potrivită; buna lor creştere m-a costat şase mii de taleri.

PĂRINTELE BRIDAINE

Vor trebui dispense.

BARONUL

Le şi am, Bridaine; sînt pe masă în cancelaria mea. O, prietene! Află acum că-s plin de bucurie.

Ştii că am avut întotdeauna o straşnică groază de singurătate. Dar dregătoria pe care o ocup şi respectul cuvenit veşmîntului pe care-l port mă îndatorează să rămîn locului în acest castel, trei luni iarna şi trei luni vara. E cu neputinţă să aduci fericire în sufletul semenilor în general şi al vasalilor în particular, fără a porunci ritos feciorului în casă, uneori, să nu dea voie nimănui să intre la tine. Cît de aspră şi de anevoioasă este odihna unui bărbat de stat! Şi cîtă plăcere n-aş simţi dacă prin prezenţa celor doi copii ai mei, uniţi pe viaţă unul cu altul, aş potoli sumbra tristeţe căreia trebuie numaidecît să mă las pradă de cînd regele m-a numit să strîng dăjdiile!

PĂRINTELE BRIDAINE

Nunta se va celebra aci sau la Paris?

BARONUL

Uite, aici voiam să ajungi, Bridaine; eram sigur de întrebare. Ei bine, dragă prietene, ce-ai zice dacă mîinile acestea, da, Bridaine, propriile dumitale mîini — nu te uita la ele aşa de oţărît — ar fi hărăzite să blagoslovească prea fericita împlinire a visurilor mele cele mai scumpe? Ei, ce zici?

PĂRINTELE BRIDAINE

Nu mai suflu nici o vorbă, recunoştinţa îmi astupă gura.

BARONUL

Privește pe fereastra asta; nu-i așa că slugile se îndreaptă cu duiumul spre poarta curții? Cei doi copii ai mei sosesc în același timp; uite, ce potriveală fericită! Am rînduit lucrurile așa încît totul a fost prevăzut. Nepoata mea va fi introdusă pe ușa aceea din stînga, iar fiul meu pe cealaltă ușă, din dreapta. Ce părere ai? Mă bucur de pe acum că am să-i văd apropiindu-se unul de altul, că am să aud ce au să-și spună; șase mii de taleri nu-s o bagatelă, să nu ne înșelăm. Copiii se iubeau de altminteri cu multă duioșie încă din leagăn; Bridaine, uite, am o idee.

PĂRINTELE BRIDAINE

Ce anume?

BARONUL

În timpul mesei, ca și cum n-ai face-o anume — înțelegi, prietene — după ce vei goli cîteva cupe cu voie bună — nu-i așa că știi latinește, Bridaine?

PĂRINTELE BRIDAINE

Ita aedepol [1], ei, drăcie, cum să nu știu!

[1] Formulă de jurămînt — în limba latină, în original (n. r.).

BARONUL

Mi-ar părea tare bine să încerci să-l faci pe băiat să vorbească — fără să bage de seamă, se înțelege — în fața verișoarei sale; lucrul nu poate produce decît o bună impresie; pune-l să vorbească ceva în latinește; nu chiar în timpul mesei, că ar fi plictisitor — cît despre mine, nu pricep nici o boabă; dar la desert merge, nu-i așa?

PĂRINTELE BRIDAINE

Dacă dumneavoastră nu pricepeți o boabă latinește, monseniore, probabil că nici nepoata dumneavoastră nu știe.

BARONUL

Cu atît mai mult; n-ai vrea cumva ca o femeie să admire ceea ce înțelege? Din ce lume ai răsărit, Bridaine? De-o asemenea judecată mi-e mai mare mila.

PĂRINTELE BRIDAINE

Cunosc puțin femeile; dar îmi pare că-i greu să admiri ceea ce nu înțelegi.

BARONUL

Eu le cunosc, Bridaine; cunosc ființele acestea fermecătoare și misterioase. Fii încredințat că le

place să li se arunce praf în ochi, şi cu cît li se aruncă mai mult, cu atît se holbează mai tare, poftind lacome şi mai mult.

(Perdican intră dintr-o parte, Camille din cealaltă.)

Bună ziua, copii; bună ziua, scumpa mea Camille, scumpul meu Perdican! Sărutaţi-mă şi sărutaţi-vă.

PERDICAN

Bună ziua, tată, bună ziua, sora mea mult iubită. Ce fericire! Cît sînt de fericit!

CAMILLE

Tată şi vărule, vă salut.

PERDICAN

Tii, ce mare te-ai făcut! Şi frumoasă ca lumina zilei.

BARONUL

Cînd ai plecat din Paris, Perdican?

PERDICAN

Miercuri, mi se pare, sau marţi. Uite ce femeie în toată puterea cuvîntului! Sînt deci bărbat şi eu.

Parcă mai ieri te-am văzut nu mai mare decît atîtica.

BARONUL

Îţi fi obosiţi; drumul e lung şi ce căldură...

PERDICAN

O, Doamne, nu. Ia uită-te, tată, ce frumoasă e Camille!

BARONUL

Hai, Camille, sărută-ţi vărul.

CAMILLE

Iartă-mă, nu-ţi pot îndeplini dorinţa.

BARONUL

Un compliment merită o sărutare. Sărut-o, Perdican.

PERDICAN

De vreme ce verişoara mea se dă îndărăt cînd îi întind mîna, îi spun la rîndul meu: iartă-mă. Dragostea poate să fure o sărutare, prietenia însă nu.

CAMILLE

Nici prietenia, nici dragostea nu trebuie să primească decît ceea ce pot să dea înapoi.

BARONUL

(către Bridaine)

Uite, începutul ăsta nu prea e semn bun. Ce zici?

PĂRINTELE BRIDAINE

(către baron)

Sfiala prea mare e fără îndoială un cusur; dar căsătoria înlătură rușinea.

BARONUL

(către Bridaine)

Sînt supărat, jignit. Nu mi-a plăcut acest răspuns: „Iartă-mă"! N-ai văzut că era cît pe ce să-și facă semnul crucii? Vino-ncoa' să vorbim. Mă simt îndurerat la culme. Această clipă care trebuia să-mi fie atît de plăcută mi-a fost de tot stricată. Sînt jignit, supărat. Drace! E prost din cale-afară.

PĂRINTELE BRIDAINE

Spune-le cîteva vorbe; uite că-și întorc spatele.

BARONUL

Ei copii, ce-aveți de gînd? Ce tot te uiți, Camille, la tapiseria de colo?

CAMILLE

(privind un tablou)

Uite, ce portret frumos, unchiule! Nu-i cumva o mătușă a noastră?

BARONUL

Da, fata mea, e străbunica ta — adică nu, e sora unui străbunic al tău, căci prea scumpa doamnă n-a contribuit, mi se pare, la înmulțirea familiei decît prin rugăciuni. Pe cinstea mea, a fost o femeie sfîntă.

CAMILLE

Da, da, o sfîntă! E mătușa Isabela. Ce bine îi șade haina călugărească!

BARONUL

Și tu, Perdican, ce faci acolo în fața glastrei de flori?

PERDICAN

Uite ce floare frumoasă, tată. E un heliotrop.

BARONUL

Glumeşti? E mare cît o muscă.

PERDICAN

Floarea asta cît o muscă e totuşi de preţ.

PĂRINTELE BRIDAINE

Mai încape vorbă! Doctorul are dreptate. Întrebaţi-l de ce sex e, din ce specie face parte, din ce elemente se compune, de unde-i vine seva şi culoarea şi vă va încînta la culme, înşirîndu-vă, cu de-amănuntul, toate fenomenele care se petrec în această ierbişoară, din rădăcină pînă-n floare.

PERDICAN

Nu ştiu atît de mult despre această floare, părinte. Îmi place cum miroase, şi nimic altceva.

SCENA 3

În faţa castelului.
Intră Corul.

CORUL

Sînt cîteva lucruri care mă înveselesc şi-mi aţîţă curiozitatea. Veniţi încoace, prieteni, să

stăm sub nuc. Doi musafiri grozav de mîncăcioşi se află acum la masă în castel: părintele Bridaine şi părintele Blazius. N-aţi băgat de seamă? Dacă se întîlnesc doi oameni, cam cu aceleaşi apucături, la fel de graşi, la fel de proşti, cu aceleaşi vicii şi aceleaşi pasiuni, nu se poate să nu se iubească sau să nu se urască. Din pricină că lucrurile opuse se atrag, din pricină că un bărbat înalt şi uscăţiv la faţă leagă prieteşug cu unul scund şi gros, că blonzii umblă după negricioşi şi viceversa; prevăd o luptă ascunsă între meditator şi preotul paroh. Amîndoi sînt la fel de neruşinaţi; amîndoi au pîntecele cît un poloboc; nu numai că sînt mari mîncăi, dar îs şi cunoscători de mîncăruri alese; amîndoi se vor certa la masă, nu numai pe cantitate, dar şi pe calitate. Dacă peştele e mic, ce-i de făcut? Oricît te-ai zbate, capul unui crap nu se poate împărţi şi crapul nu poate să aibă două capete. *Item*[1], amîndoi sînt flecari; dar la adică pot să vorbească şi amîndoi deodată, fără să se asculte unul pe altul; părintele Bridaine a şi încercat să-i pună meditatorului mai multe întrebări savante, dar acesta şi-a încruntat sprîncenele. Nu-i place ca şi alţii, în afară de dînsul, să pună la încercare ştiinţa elevilor săi. *Item*, sînt deopotrivă de ignoranţi şi unul şi celălalt. *Item*, sînt preoţi amîndoi; unul se făleşte cu parohia lui, celălalt nu-şi mai încape în piele de îngîm-

[1] De asemenea — în limba latină, în original (n. r.).

fare că-i meditator. Părintele Blazius duhovnicește pe fiu și părintele Bridaine pe tată. Îi și văd acum cu coatele rezemate de masă, cu obrajii îmbujorați, cu ochii holbați, scuturîndu-și plini de ură bărbia grasă cu două guși. Se măsoară cu privirea din cap pînă-n picioare, și încep lupta prin ușoare încăierări; curînd-curînd, se declară războiul; încrucișează și schimbă unul cu celălalt bădărănii și, culme a nenorocirii, între cei doi bețivi se vînzolește dada Pluche, care îi împinge îndărăt și pe unul și pe celălalt cu coatele ei ascuțite. Dar, iată, acum că masa a luat sfîrșit, ușile castelului se deschid. Lumea bună iese; să ne dăm la o parte.

(Ies cu toții. Intră Baronul și Dada Pluche.)

BARONUL

Venerabilă Pluche, sînt amărît.

DADA PLUCHE

Cum se poate, monseniore?

BARONUL

Da, Pluche, uite, se poate. Mi-am făcut socoteala de multă vreme — am și scris, am notat în carnetul meu de buzunar; această zi trebuia să fie cea mai plăcută din viața mea, da, scumpă

Pluche, cea mai plăcută. După cum știi, nutream gîndul să-l însor pe fiul meu cu nepoată-mea; totul era decis, hotărît, îi împărtășisem și lui Bridaine această intenție, și acum văd, mi se pare, că acești copii își vorbesc cu răceală; nu și-au spus nimic.

DADA PLUCHE

Vin, monseniore. Ei cunosc planurile dumneavoastră?

BARONUL

Le-am dat eu a înțelege prin cîteva cuvinte fiecăruia în parte. Cred că ar fi nimerit, acum cînd, uite, s-au apropiat, să ne așezăm sub umbrarul acela prielnic și să-i lăsăm singuri, o clipă. *(Se retrage împreună cu Dada Pluche.)*

(Intră Camille și Perdican.)

PERDICAN

Știi, Camille, nu-i de loc frumos că n-ai vrut să-mi dai o sărutare.

CAMILLE

Așa sînt eu de felul meu.

PERDICAN

Vrei să-mi iei brațul să dăm o raită prin sat?

CAMILLE

Nu, sînt obosită.

PERDICAN

Nu ţi-ar face plăcere să vezi iar pajiştea? Îţi aminteşti de plimbările noastre cu barca? Hai, să mergem pînă jos, la moară; eu să apuc lopeţile, şi tu cîrma.

CAMILLE

N-am nici un chef.

PERDICAN

Îmi sfîşii inima. Cum se poate! Nici o amintire, Camille? Nici o bătaie de inimă pentru zilele copilăriei noastre, pentru trecutul atît de scump, atît de dulce, plin de atîtea zburdălnicii încîntătoare? Nu vrei să mergem să vezi cărăruia pe unde ne duceam la fermă?

CAMILLE

Nu, nu astă-seară.

PERDICAN

Nu astă-seară! Dar cînd? Acolo-i toată viaţa noastră.

CAMILLE

Nu mai sînt atît de tînără ca să mă desfăt, jucîndu-mă cu păpuşile, nici de ajuns de bătrînă ca să-mi fie drag trecutul.

PERDICAN

Cum poţi să spui una ca asta?

CAMILLE

Îţi spun că amintirile din copilărie nu-mi plac.

PERDICAN

Te plictisesc?

CAMILLE

Da, mă plictisesc.

PERDICAN

Biata de tine! Te plîng din toată inima.

(Ies fiecare în altă parte.)

BARONUL

(intrînd iar cu Dada Pluche)

Ai văzut cu ochii tăi şi-ai auzit cu urechile tale, scumpă Pluche; mă aşteptam la cea mai

suavă armonie și mi se pare că asist la un concert în care vioara cîntă: *„Inima-mi suspină“*, în timp ce flautul țipă: *„Trăiască Henric al IV-lea“*. Gîndește-te ce cacofonie groaznică ar produce o asemenea împreunare. Ei, uite, așa ceva se petrece în inima mea.

DADA PLUCHE

Recunosc, nu pot s-o dojenesc pe Camille, căci, după capul meu, plimbarea în doi cu barca e nărăvul Dracului.

BARONUL

Vorbești serios?

DADA PLUCHE

Seniore, o fată care se respectă nu o pornește așa într-o doară, în voia norocului, pe iazuri.

BARONUL

Dar, bagă de seamă, dadă Pluche, că vărul ei are s-o ia de nevastă, și în felul ăsta...

DADA PLUCHE

Rînduiala bunei-cuviințe oprește să țină în mînă o cîrmă și e de rușine ca o fată s-o tulească de pe uscat singură cu un băietan.

BARONUL

Dar repet... îți spun că...

DADA PLUCHE

Asta e părerea mea.

BARONUL

Ești nebună? Într-adevăr, o să mă faci să-ți spun... Și anumite vorbe nu vreau să le rostesc... mi-i scîrbă de ele... Îmi vin însă pe buze... Într-adevăr, dacă nu m-aș stăpîni... Ești o proastă, Pluche. Nici nu știu ce să mai cred despre dumneata. *(Iese.)*

SCENA 4

O piață.

Corul, Perdican.

PERDICAN

Bună ziua, prieteni. Mă mai recunoașteți?

CORUL

Seniore, semeni cu un copil pe care odinioară l-am iubit foarte mult.

PERDICAN

Nu-i aşa că voi m-aţi cărat în spinare ca să trec pîrîiaşele de pe pajiştile voastre, voi m-aţi jucat pe genunchi, m-aţi luat călare pe şalele cailor voştri vîrtoşi, v-aţi înghesuit uneori în jurul meselor voastre ca să-mi faceţi şi mie un loc la cină la fermă?

CORUL

Ne-aducem aminte, seniore. Erai într-adevăr un ştrengar cum nu se mai află şi cel mai bun băiat din lume.

PERDICAN

Şi de ce atuncea nu mă sărutaţi, în loc să-mi daţi bineţe ca unui străin?

CORUL

Dumnezeu să te blagoslovească, copil care ne eşti atît de drag, atît de scump! Fiecare dintre noi ar vrea să te ia în braţe, dar noi sîntem bătrîni, monseniore, şi tu eşti un bărbat în toată puterea cuvîntului.

PERDICAN

Da, sînt zece ani de cînd nu v-am văzut şi într-o zi totul se schimbă sub soare. Eu m-am înălţat de-o şchioapă spre cer, voi v-aţi plecat cu cîteva palme înspre mormînt. Capul v-a albit, vi s-a mai încetinit mersul, nu-l mai puteţi ridica de la pămînt pe copilul vostru de altădată. Cuvine-se deci să vă fiu eu acum tată, vouă care mi-aţi fost ca nişte părinţi.

CORUL

Ziua în care te-ai întors între noi e mai fericită decît ziua în care te-ai născut. E mai dulce să întîlneşti iar ceea ce iubeşti, decît să săruţi un nou-născut.

PERDICAN

Uite, în sfîrşit, valea mea dragă! Nucii mei, potecile mele prin iarbă, şipotul meu! Uite zilele mele de odinioară pline încă de viaţă, lumea tainică din visurile copilăriei! O, Patrie! Patrie, vorbă de neînţeles! Omul nu se naşte oare decît pentru un colţ de pămînt, ca să-şi înjghebe acolo cuibul şi să-şi trăiască viaţa lui de o zi?

CORUL

Ni s-a spus că eşti tobă de carte, monseniore.

PERDICAN

Da, mi-au spus-o şi mie. Ştiinţele sînt un bun de preţ, dragii mei; dar livezile, copacii ăştia

ne învaţă sus şi tare cea mai frumoasă dintre toate ştiinţele — uitarea a ceea ce ştim!

CORUL

Multe s-au schimbat în lipsa dumitale. Atîtea fete s-au măritat, şi atîţia băietani au plecat la oaste.

PERDICAN

O să-mi povestiţi voi despre toate. M-aştept la multe noutăţi; dar drept să vă spun, nu vreau încă să le aflu. Ce mic e şipotul ăsta la care femeile înălbesc pînza! Altădată îmi părea mare de tot; luasem cu mine, în gînd un ocean şi nişte codri şi găsesc acum o lingură de apă şi cîteva fire de iarbă. Ce fată cîntă la fereastra de colo, în spatele copacilor?

CORUL

E Rosette, sora de lapte a verişoarei dumitale, Camille.

PERDICAN
(înaintînd)

Coboară repede, Rosette, vino-ncoa.

ROSETTE
(intrînd)

Da, monseniore.

PERDICAN

Mă priveai de la fereastră şi nu veneai aici, răutăcioaso. Dă-mi repede mîna şi obrajii, să-i sărut.

ROSETTE

Da, monseniore.

PERDICAN

Eşti măritată, micuţo? Mi s-a spus că ai fost.

ROSETTE

A! Nu.

PERDICAN

De ce? Nu-i în sat fată mai frumoasă decît tine. O să te măritäm, copilă.

CORUL

Monseniore, vrea să moară fată mare.

PERDICAN

E adevărat, Rosette?

ROSETTE

O, nu!

PERDICAN

Soră-ta Camille a venit. V-aţi văzut?

ROSETTE

N-a venit încă pe aici.

PERDICAN

Du-te repede şi îmbracă-te cu rochia nouă, şi vino să luăm cina la castel.

SCENA 5

O sală.
Intră Baronul şi Părintele Blazius.

PĂRINTELE BLAZIUS

Seniore, numai o vorbă să vă spun: preotul paroh e un beţiv.

BARONUL

Ptiu! Nu se poate una ca asta!

PĂRINTELE BLAZIUS

Sînt sigur; a băut la masă trei clondire de vin.

BARONUL

Asta e din cale-afară.

PĂRINTELE BLAZIUS

Şi, după ce s-a ridicat de la masă, a luat-o peste straturile de flori.

BARONUL

Peste straturile de flori! Sînt uluit! Să bea la masă trei clondire de vin şi s-o pornească peste straturile de flori! E de neînţeles. Da' de ce n-a mers pe cărare?

PĂRINTELE BLAZIUS

Fiindcă umbla pe două cărări.

BARONUL

(aparte)

Încep să cred că Bridaine avea dreptate, dimineaţă. Blazius ăsta duhneşte a vin îngrozitor.

PĂRINTELE BLAZIUS

Pe lîngă toate a şi mîncat foarte mult; întindea şi împleticea vorba.

BARONUL

Într-adevăr, am băgat şi eu de seamă.

PĂRINTELE BLAZIUS

A dat drumul şi la cîteva vorbe latineşti; dar erau numai solecisme; seniore, e un stricat.

BARONUL
(aparte)

Ptiu! Blazius ăsta are un miros nesuferit. Află dumneata, meditatorule, că alte gînduri îmi umblă mie prin cap şi că nu mă interesez niciodată de mîncare şi de băutură. Ce-s eu, majordom?

PĂRINTELE BLAZIUS

Să mă ferească Dumnezeu, nu vreau să vă supăr, domnule baron. Aveţi un vin straşnic.

BARONUL

Am vin bun în pivniţele mele.

PĂRINTELE BRIDAINE
(intrînd)

Seniore, fecioru dumneavoastră e în piaţă; s-au strîns ciotcă împrejurul lui toţi ştrengarii din sat.

BARONUL

Nu se poate!

PĂRINTELE BRIDAINE

L-am văzut eu cu ochii mei. Aduna pietricele şi le arunca în apă. Duceţi-vă la fereastră, monseniore, să-l vedeţi cu ochii dumneavoastră.

BARONUL
(aparte)

O, ceruri! Blazius are dreptate; Bridaine umblă pe două cărări.

PĂRINTELE BRIDAINE

Priviţi, monseniore, uitaţi-vă, e lîngă şipot. A luat de braţ o ţărăncuţă.

BARONUL

O ţărăncuţă! Feciorul meu vine aci să-mi destrăbăleze vasalele. De braţ cu o ţărancă! Şi cu toţi ştrengarii din sat strînşi ciotcă împrejurul lui! Îmi ies din fire.

PĂRINTELE BRIDAINE

Asta cere răzbunare.

BARONUL

Totul e pierdut! Pierdut fără scăpare! Sînt buimăcit. Bridaine umblă pe două cărări. Blazius duhneşte a vin de te-apucă scîrba şi feciorul meu scoate din minţi pe toate fetele din sat şi aruncă pietre în apă. *(Iese.)*

ACTUL II

SCENA 1

O grădină.
Părintele Blazius şi Perdican.

PĂRINTELE BLAZIUS
(intră)

Seniore, tatăl dumitale e mîhnit peste măsură.

PERDICAN

De ce?

PĂRINTELE BLAZIUS

Ştii că îşi pusese în gînd să te unească pe viaţă cu vara dumitale, Camille?

PERDICAN

Ei, da? Nici eu nu vreau altceva.

PĂRINTELE BLAZIUS

Dar baronului i se pare c-a observat că nu vă potriviți la fire.

PERDICAN

Îmi pare rău, dar nu mi-o pot drege pe-a mea.

PĂRINTELE BLAZIUS

Din pricina asta căsătoria e imposibilă?

PERDICAN

Îți repet că nu vreau altceva decît s-o iau de nevastă pe Camille. Caută-l pe baron și spune-i-o.

PĂRINTELE BLAZIUS

Seniore, eu mă retrag; vara dumitale vine dintr-acolo. *(Iese.)*

(Intră Camille.)

PERDICAN

Te-ai și sculat, verișoară? Îți spun și azi ce ți-am spus ieri: ești nespus de frumoasă.

CAMILLE

Să vorbim serios, Perdican; tatăl dumitale vrea să ne căsătorească; nu știu ce gînduri ai, dar cred că bine fac să te înștiințez că hotărîrea mea e de mult luată în această privință.

PERDICAN

Cu atît mai rău pentru mine dacă-ți displac.

CAMILLE

Nu mai mult decît ceilalți, dar nu vreau să mă mărit; mîndria dumitale nu are de suferit cîtuși de puțin.

PERDICAN

Mie mîndria nu-mi spune nimic; nu-i prețuiesc nici bucuriile, nici chinurile.

CAMILLE

Am venit aci să iau în primire averea rămasă de la mama și mîine mă întorc la mănăstire.

PERDICAN

Ești sinceră în purtarea ta; hai, dă-mi mîna și să fim prieteni.

CAMILLE

Nu-mi place să m-atingă nimeni.

PERDICAN
(luîndu-i mîna)

Dă-mi mîna, Camille, te rog. De ce te temi de mine? Nu vrei să ne căsătorim? Bine, nu ne căsătorim; dar asta înseamnă că trebuie să ne urîm? Nu sîntem ca frate şi soră? Cînd mamă-ta a poruncit în testamentul ei să ne căsătorim, a vrut ca prietenia noastră să fie veşnică, asta-i tot. De ce să ne căsătorim? Uite mîna mea şi uite mîna ta; crezi că ne trebuie preot pentru ca ele să rămînă unite astfel pînă ce ne vom da sufletul? N-avem nevoie decît de Dumnezeu.

CAMILLE

Sînt foarte bucuroasă că refuzul meu ţi-e indiferent.

PERDICAN

Nu mi-e de fel indiferent, Camille. Dragostea ta mi-ar fi dat viaţa, dar prietenia ta mă va consola. Nu pleca de la castel mîine; ieri ai refuzat să dăm o raită prin grădină, fiindcă vedeai în mine un soţ pe care nu-l doreai. Mai stai cîteva zile, şi îngăduie-mi să sper că viaţa noastră din trecut nu-i moartă pentru totdeauna în inima ta.

CAMILLE

Totuşi trebuie să plec.

PERDICAN

De ce?

CAMILLE

E secretul meu.

PERDICAN

Iubeşti cumva pe altcineva?

CAMILLE

Nu; dar vreau să plec.

PERDICAN

Neapărat?

CAMILLE

Da, neapărat.

PERDICAN

Atunci, rămîi cu bine! Aş fi vrut să stau cu tine sub castanii din pădurice şi să vorbim două-

trei ceasuri ca doi prieteni buni. Dar dacă asta nu-ţi place, nu mai stăruiesc; rămîi cu bine, draga mea. *(Iese.)*

CAMILLE

(către Dada Pluche care intră)

Dadă Pluche, e gata tot? Plecăm mîine? Tutorele meu şi-a încheiat socotelile?

DADA PLUCHE

Da, scumpă porumbiţă neprihănită. Baronul m-a făcut proastă aseară şi-s încîntată că plec.

CAMILLE

Uite, un răvaş pe care să-l duci, înainte de masă, din partea mea, vărului Perdican.

DADA PLUCHE

Doamne Dumnezeule! E cu putinţă? Ai scris un răvaş unui bărbat?

CAMILLE

Nu-s hărăzită să-i fiu nevastă? Pot deci să scriu logodnicului meu.

DADA PLUCHE

Seniorul Perdican abia plecă de aici. Ce vrei

să-i scrii? Logodnicul dumitale, o, Doamne! Să fie adevărat că l-ai uitat pe Isus?

CAMILLE

Fă ce-ţi spun şi pregăteşte totul pentru plecare. *(Iese.)*

SCENA 2

Sala de mîncare. Se pune masa.
Intră Părintele Bridaine.

PĂRINTELE BRIDAINE

Sînt sigur, şi azi i se va da locul de cinste. Scaunul pe care l-am ocupat atîta timp, la dreapta baronului, va fi lăsat pradă meditatorului. O, nefericitul de mine! Un gogoman, un beţiv fără ruşine să mă azvîrle pe mine la coada mesei! Majordomul are să-i toarne mai întîi lui în pahar, blidurile cu mîncăruri, pînă să ajungă la mine, vor fi pe jumătate reci, iar bucăţile cele mai bune vor fi şi înghiţite; n-o să rămînă în jurul potîrnichilor nici varză, nici morcovi. O, tu biserică sfîntă, catolică! Că i s-a dat acest loc de cinste ieri, treacă-meargă; sosise de curînd; prima dată, după mai mulţi ani, se aşeza iar la această masă. Dumnezeule! cu ce nesaţ mînca! Nu, n-o să-mi mai rămînă decît oasele şi picioarele de pui. Nu pot să îngădui asemenea ruşine şi ocară. Rămîi

cu bine, venerabil fotoliu în care m-am răsturnat de atîtea ori ghiftuit de bucate gustoase! Rămîneți cu bine, sticle înfundate, arome fără seamăn de vînat gătit la focul cel mai potrivit! Rămîneți cu bine, ospăț strălucit, nobilă sufragerie, nu voi mai rosti rugăciunea de la începutul mesei! Mă întorc în parohia mea; n-o să mă mai vedeți printre comeseni; cum nu-i plăcea lui Cezar să fie al doilea la Roma, nici mie nu-mi place să fiu codaş în oraş; mai bine-i în sat fruntaş.

SCENA 3

O cîmpie în fața unei căsuțe.
Intră Rosette şi Perdican.

PERDICAN

Tot nu-i maică-ta acasă, hai să facem o plimbare.

ROSETTE

Crezi că-mi priesc sărutările pe care mi le dai?

PERDICAN

Ți se pare că-i ceva rău? Aş putea să te sărut şi de față cu maică-ta. Nu eşti tu sora de lapte a Camillei? Nu-s fratele tău de lapte cum sînt şi-al ei?

ROSETTE

Vorba-i vorbă şi sărutarea-i sărutare. Nu-s de fel deşteaptă, bag de seamă de îndată ce vreau să spun cîte ceva. Doamnele nobile ştiu despre ce-i vorba, după cum li se sărută mîna dreaptă ori mîna stîngă; părinții le sărută pe frunte, frații pe obraz, iubiții pe buze; pe mine toată lumea mă sărută pe amîndoi obrajii şi asta mă mîhneşte.

PERDICAN

Ce nostimă eşti, draga mea.

ROSETTE

Nu te supăra. Ce trist pari în dimineața asta! Cu-nsurătoarea va să zică ai isprăvit-o?

PERDICAN

Țăranii din satul tău îşi aduc aminte că m-au iubit; cîinii din ogradă şi copacii din pădure îşi aduc aminte şi ei; dar Camille nu-şi aminteşte. Dar tu, Rosette, cînd te măriți?

ROSETTE

Să nu mai vorbim de asta, vrei? Să vorbim despre vreme, despre florile de aici, despre caii dumitale şi despre bonetele mele.

PERDICAN

Despre tot ce-ţi place, despre tot ce poate să treacă pe buzele tale fără să le fure surîsul îngeresc la care ţin mai mult decît la viaţa mea. *(O sărută.)*

ROSETTE

Ţii mult la surîsul meu, dar nu-mi cruţi de fel buzele, după cît mi se pare. Ia te uită, mi-a căzut pe mînă un strop de ploaie şi totuşi cerul e senin.

PERDICAN

Iartă-mă.

ROSETTE

Ce ţi-am făcut eu de plîngi?

SCENA 4

La castel.
Intră Blazius şi baronul.

PĂRINTELE BLAZIUS

Seniore, am să vă spun un fapt ciudat. Adineauri, eram din întîmplare în cămară, vreau să zic în galerie; ce era să caut în cămară? Eram deci

în galerie. Găsisem pe neaşteptate o sticlă de băutură, vreau să zic o carafă de apă; cum era să găsesc o sticlă de băutură în galerie? Eram tocmai gata să trag o duşcă de vin, vreau să zic, un pahar de apă, ca să-mi mai treacă de urît şi mă uitam pe fereastră, printre două glastre de flori care-mi păreau foarte noi, deşi erau copiate după modele etrusce.

BARONUL

Ce nesuferit grai ţi-ai însuşit, Blazius; nu înţeleg ce vrei să spui.

PĂRINTELE BLAZIUS

Ascultaţi-mă, seniore, acordaţi-mi o clipă de atenţie. Mă uitam prin urmare pe fereastră. Nu vă pierdeţi răbdarea, pentru numele lui Dumnezeu! E în joc onoarea familiei.

BARONUL

A familiei! Într-adevăr e de neînţeles. Onoarea familiei, Blazius! Ştii că sîntem treizeci şi şapte de bărbaţi şi aproape tot pe atîtea femei, care în Paris, care în provincie?

PĂRINTELE BLAZIUS

Îngăduiţi-mi să spun mai departe. În timp ce trăgeam o duşcă de vin, vreau să zic un pahar

de apă, pentru ca să-mi zoresc digestia zăbavnică, închipuiţi-vă că am văzut-o trecînd pe sub fereastră pe dada Pluche gîfîind.

BARONUL

De ce gîfîind, Blazius? E ceva neobişnuit.

PĂRINTELE BLAZIUS

Şi, lîngă ea, roşie de mînie, nepoata dumneavoastră, Camille.

BARONUL

Cine era roşie de mînie, nepoată-mea sau dada Pluche?

PĂRINTELE BLAZIUS

Nepoata dumneavoastră, seniore.

BARONUL

Nepoată-mea, roşie de mînie? E nemaipomenit! Şi de unde ştii dumneata că era de mînie? Putea să fi fost roşie din o mie de pricini; alergase fără îndoială după niscaiva fluturi prin grădină.

PĂRINTELE BLAZIUS

Nu pot să fac nici o afirmaţie în această privinţă; e posibil; dar striga tare: „Du-te! Caută-l!

Fă ce-ţi spun! Eşti o proastă! Aşa vreau!" Şi o tot lovea cu evantaiul peste cot pe dada Pluche, care sărea în iarbă la fiecare strigăt.

BARONUL

Sărea în iarbă! Şi ce răspundea guvernanta la nebuniile nepoată-mi? Căci purtarea ei merită să fie numită astfel.

PĂRINTELE BLAZIUS

Guvernanta răspundea: „Nu mă duc! Nu-i de găsit. Face curte fetelor din sat, ălora care pasc gîştele. Sînt prea bătrînă să-ncep acum să duc răvaşe de dragoste; slavă Domnului, am trăit pînă azi fără să-mi mînjesc mîinile"; — şi vorbind mototolea în palme o hîrtiuţă îndoită în patru.

BARONUL

Nu mai înţeleg nimic; gîndurile mi se învălmăşesc cu totul. Din ce pricină mototolea dada Pluche hîrtia aceea îndoită în patru şi sărea prin iarbă? Nu pot să cred asemenea grozăvii.

PĂRINTELE BLAZIUS

Nu vă dumeriţi, seniore, ce înseamnă asta?

BARONUL

Nu, într-adevăr, nu mă dumeresc de fel, prietene. Îmi pare o purtare destrăbălată, e adevărat, dar fără noimă şi fără explicaţie.

PĂRINTELE BLAZIUS

Asta înseamnă că nepoata dumneavoastră duce în taină o corespondenţă cu cineva.

BARONUL

Ce spui? Îţi dai seama despre cine vorbeşti? Cîntăreşte-ţi vorbele, domnule părinte.

PĂRINTELE BLAZIUS

Chiar dacă le-aş cîntări în cumpăna dreptăţii cereşti în care mi se va cîntări sufletul la judecata cea din urmă, şi tot n-aş găsi printre ele vreo vorbă care să miroasă a minciună. Nepoata dumneavoastră duce în taină o corespondenţă cu cineva.

BARONUL

Dar dă-ţi seama, prietene, că e peste putinţă.

PĂRINTELE BLAZIUS

De ce i-a dat guvernantei o scrisoare? De ce a

strigat: „Caută-l!" pe cînd cealaltă se împotrivea şi strîmba din nas?

BARONUL

Şi către cine era răvaşul?

PĂRINTELE BLAZIUS

Uite, aci e aci; aci e *hic*-ul, buba, monseniore, *hic jacet lepus* [1]. Către cine era răvaşul? Către un bărbat care face curte unei fete care paşte gîştele. Şi un bărbat care umblă, în văzul lumii, după una care paşte gîştele poate fi socotit cu tot dinadinsul că s-a născut şi el ca să pască gîştele. Dar e cu neputinţă ca nepoata dumneavoastră, cu creşterea pe care a primit-o, să se fi îndrăgostit de un asemenea bărbat. Atîta am de spus şi să nu vă fie cu bănat, dar nu înţeleg nici eu mai mult decît dumneavoastră.

BARONUL

O, ceruri! nepoată-mea mi-a spus-o limpede, chiar azi-dimineaţă, că nu vrea să se mărite cu vărul ei, Perdican. O fi fiind îndrăgostită de unul care paşte gîştele? Să intrăm în cancelarie; am trecut de ieri prin zguduiri atît de violente încît nu pot să-mi adun gîndurile. *(Ies.)*

[1] Aici zace iepurele — în limba latină, în original (n.r.).

SCENA 5

Un șipot într-o pădure.
Intră Perdican, citind o scrisoare.

PERDICAN

„Să fii la amiază la șipoțel." Ce înseamnă asta? Atîta răceală, un refuz răspicat, așa de crud, o trufie atît de nesimțitoare și pe deasupra o întîlnire? Dacă are de gînd să-mi vorbească despre afaceri, de ce să fi ales un asemenea loc? Să fie la mijloc o cochetărie? Dimineață, plimbîndu-mă cu Rosette, am auzit un foșnet prin tufiș și mi s-a părut că era un pas de căprioară. Să fie la mijloc vreo uneltire?

(Intră Camille.)

CAMILLE

Bună ziua, vere; mi s-a părut, pe drept sau pe nedrept, că ai plecat întristat dimineață. Mi ai luat mîna, fără să-ți dau voie, acum ți-o cer eu pe-a dumitale. N-am vrut să-ți dau o sărutare, uite-o. *(Îl sărută.)* Apoi, mi-ai spus că tare bucuros ai fi să stăm de vorbă ca doi buni prieteni. Stai colea și să vorbim. *(Ea se așază jos.)*

PERDICAN

Am visat cumva un vis sau visez acum?

CAMILLE

Ți s-a părut ciudat că primești o scrisorică de la mine, nu-i așa? Sînt fire schimbăcioasă; dar mi-ai spus dimineață o vorbă cu mult temei: „Fiindcă ne despărțim, să ne despărțim buni prieteni". Nu știi de ce anume plec — uite, să-ți spun: sînt gata să mă călugăresc.

PERDICAN

E cu putință? Pe tine, Camille, pe tine, te văd în apa șipoțelului stînd pe mărgărite ca-n zilele de altădată?

CAMILLE

Da, Perdican, eu sînt. Retrăiesc clipe din viața mea trecută. Ți-am părut aspră și mîndră; e simplu, m-am lepădat de lume. Dar, înainte de-a o părăsi, tare bucuroasă aș fi să știu și părerea dumitale. Găsești că e cu cale să mă fac călugăriță?

PERDICAN

Nu mă-ntreba pe mine pentru că eu n-am să mă fac niciodată călugăr.

CAMILLE

De aproape zece ani de cînd trăim departe unul de altul, ai început să capeți experiența vieții.

Așa cum te cunosc eu, cu o inimă și o minte ca ale dumitale, trebuie să fi învățat multe în scurtă vreme. Spune-mi, ai avut amante?

PERDICAN

De ce vrei să știi?

CAMILLE

Răspunde-mi, te rog, fără sfială și fără îngîmfare.

PERDICAN

Am avut.

CAMILLE

Le-ai iubit?

PERDICAN

Din toată inima.

CAMILLE

Unde-s acum? Știi?

PERDICAN

Uite, într-adevăr, întrebări ciudate. Ce pot să-ți spun? Nu-s nici bărbatul, nici fratele lor; au plecat care unde-au găsit de cuviință.

CAMILLE

Dar una trebuie negreșit să-ți fi fost mai dragă decît toate celelalte. Cît timp ai iubit-o pe aceea pe care ai iubit-o mai mult?

PERDICAN

Ești o fată de tot hazul. Vrei să mi te faci duhovnic?

CAMILLE

Îți cer o favoare: să-mi răspunzi sincer. Nu ești de fel un desfrăbălat și cred că ai o inimă cinstită. Trebuie să fi insuflat dragoste multora — căci o meriți și nu te vei fi lăsat pradă unui capriciu. Răspunde-mi, te rog.

PERDICAN

Pe cinstea mea, nu-mi amintesc.

CAMILLE

Cunoști vreun bărbat care să fi iubit numai o singură femeie?

PERDICAN

Cu siguranță că sînt.

CAMILLE

Vreunul din prietenii dumitale poate? Spune-mi cum îl cheamă?

PERDICAN

Nu-mi vine în minte nici un nume, dar cred că sînt bărbați care nu pot să iubească decît o singură dată.

CAMILLE

De cîte ori poate să iubească un bărbat cinstit?

PERDICAN

Vrei să încep să-ți recit o omelie, sau vrei să-mi reciți tu din catehism?

CAMILLE

Aș vrea să aflu, să știu: greșesc sau bine fac ducîndu-mă la călugărie? Dacă te-aș fi luat de bărbat nu trebuia să răspunzi cu sinceritate tuturor întrebărilor mele și să-mi destăinuiești tot ce ai pe inimă? Te prețuiesc mult și te socotesc, datorită creșterii primite și firii, superior multor bărbați. Îmi pare rău că nu-ți mai amintești de ceea ce te întreb: poate cunoscîndu-te mai bine aș deveni mai îndrăzneață.

PERDICAN

Unde vrei s-ajungi? Vorbește, îți voi răspunde.

CAMILLE

Răspunde prin urmare la prima mea întrebare. E înțelept să rămîn la mănăstire?

PERDICAN

Nu.

CAMILLE

Aș face, așadar, mai bine să te iau de bărbat?

PERDICAN

Da.

CAMILLE

Dacă preotul în a cărui parohie te afli ar sufla asupra unui pahar de apă și ți-ar spune că e un pahar de vin, l-ai bea ca vin?

PERDICAN

Nu.

CAMILLE

Dacă preotul în a cărui parohie te afli ți-ar sufla în față și mi-ar spune că ai să mă iubești o întreagă viață, ar fi înțelept să-l cred?

PERDICAN

Da şi nu.

CAMILLE

Ce m-ai sfătui să fac în ziua cînd aş vedea că nu mă mai iubeşti?

PERDICAN

Să-ţi iei un amant.

CAMILLE

Ce voi face apoi în ziua cînd amantul nu mă va mai iubi?

PERDICAN

Îţi vei lua altul.

CAMILLE

Şi cît timp ar ţine asta?
Pînă ce părul îţi va încărunţi, şi atuncea şi-al meu va înălbi.

CAMILLE

Ştii dumneata ce-s mănăstirile, Perdican? Ai stat vreodată o zi întreagă pe o bancă la o mănăstire de maici?

PERDICAN

Da, am stat.

CAMILLE

Sînt prietenă la mănăstire cu o soră care n-are decît treizeci de ani şi care a avut un venit de cinci sute de mii de franci la vîrsta de cincisprezece ani. E cea mai frumoasă şi cea mai nobilă dintre făpturile care au călcat pe pămînt. Era soţia unui înalt dregător, avea de bărbat pe unul dintre cei mai distinşi oameni din Franţa. Cultivase toate însuşirile care înnobilează fiinţa omenească şi, ca un copăcel cu sevă aleasă, toţi mugurii ei dăduseră ramuri. Niciodată dragostea şi fericirea nu-şi vor pune coroana lor înflorită pe o frunte mai frumoasă. Bărbatul ei a înşelat-o; ea s-a îndrăgostit de altul şi se topeşte de deznădejde.

PERDICAN

Se poate.

CAMILLE

Locuim în aceeaşi chilie şi mi-a vorbit nopţi întregi despre nenorocirile ei, încît au ajuns aproape să fie şi ale mele; e straniu, nu-i aşa? Nici nu ştiu cum s-a întîmplat asta. Cînd îmi vorbea de măritişul ei, cînd îmi zugrăvea la înce-

put beția primelor zile, apoi tihna celorlalte și cum în sfîrșit totul dispăruse; cum ședea seara la gura sobei și dînsul la fereastră, fără să-și spună vreo vorbă; cum lîncezise dragostea lor și cum toate strădaniile de a se apropia din nou nu duceau decît la certuri; cum un chip străin și-a găsit loc încet-încet între ei strecurîndu-se în suferințele lor; mi se părea că pe mine mă vedeam trecînd prin toate, pe cînd ea vorbea. Cînd îmi spunea: „acolo, am fost fericită", îmi sălta inima de bucurie; și cînd adăuga: „acolo, am plîns", îmi curgeau lacrimi. Dar închipuie-ți ceva și mai ciudat; îmi creasem în cele din urmă o viață imaginară; asta a ținut patru ani; e de prisos să-ți spun prin cîte frămîntări, după cîte reflecții asupra mea însămi, am ajuns aici. Țineam să-ți povestesc, ca o curiozitate, că toate istorisirile Luizei, toate plăsmuirile visurilor mele semănau cu dumneata.

PERDICAN

Semănau cu mine?

CAMILLE

Da, și e firesc; nu cunoscusem alt bărbat. Într-adevăr, te-am iubit, Perdican.

PERDICAN

Cîți ani ai, Camille?

CAMILLE

Optsprezece ani.

PERDICAN

Vorbește, vorbește mai departe, te ascult.

CAMILLE

În mănăstirea noastră sînt două sute de femei; unele dintre ele nu vor cunoaște niciodată viața; iar toate celelalte așteaptă să moară. Cîteva din ele au ieșit din mănăstire cum am ieșit eu acum, fecioare și pline de nădejdi. Dar s-au întors după puțin timp, bătrîne și deznădăjduite. În fiecare zi moartea seceră prin dormitoarele noastre și în fiecare zi vin altele să ia locul celor moarte pe saltelele umplute cu păr de cal. Străinii care ne vizitează admiră tihna și ordinea dinlăuntru; se uită cu atenție la albeața vălurilor noastre; dar se întreabă de ce le tragem mai jos peste ochi. Ce crezi despre aceste femei, Perdican? Fac rău sau fac bine ceea ce fac?

PERDICAN

Nu știu nimic.

CAMILLE

Unele mă sfătuiesc să rămîn fecioară. Îmi pare bine că pot să te întreb ce zici despre asta. Socoți

că aceste femei ar fi făcut mai bine dacă-și luau un amant și dacă mă sfătuiau să fac la fel?

PERDICAN

Nu știu.

CAMILLE

Mi-ai făgăduit să-mi răspunzi.

PERDICAN

Sînt dezlegat de orice făgăduială, firește; nu-mi vine să cred că tu vorbești așa.

CAMILLE

Poate că în gîndurile mele e ceva foarte caraghios; poate că m-au pus să învăț pe de rost o lecție și nu-s decît un papagal deprins să îngăime vorbe fără nici o noimă. E în galerie un mic tablou care înfățișează un călugăr aplecat deasupra unei cărți de rugăciuni; printre zăbrelele care întunecă chilia lui pătrunde o slabă rază de soare și se vede o locantă italienească în fața căreia joacă un cioban. Dintre acești doi, pe care-l stimezi mai mult?

PERDICAN

Nici pe unul, nici pe celălalt și totuși pe amîndoi. Sînt oameni ca toți oamenii; unul citește, celălalt joacă; nu văd la dînșii altceva. Ai dreptate să te faci călugăriță.

CAMILLE

Adineauri îmi spuneai că nu am.

PERDICAN

Așa am spus? Se poate.

CAMILLE

Așadar, dumneata mă sfătuiești să mă călugăresc?

PERDICAN

Așadar, tu nu ai o credință a ta?

CAMILLE

Ridică-ți capul, Perdican. Care-i omul care să nu creadă în ceva?

PERDICAN
(ridicîndu-se)

Uită-te, unul ca mine; nu cred în viața fără de moarte, soră scumpă, maicile ți-au dat experiența lor; dar, crede-mă, nu este a ta; n-ai să mori fără să iubești.

CAMILLE

Mi-e dor să iubesc, dar nu vreau să sufăr; mi-e dor să iubesc c-o dragoste veșnică și să fac jurăminte de acele care nu se calcă. Uite iubitul meu. (*Își arată crucifixul.*)

PERDICAN

Iubitul acesta nu-i exclude pe ceilalți.

CAMILLE

Cel puțin, în ce mă privește, îi va exclude. Nu surîde, Perdican. De zece ani nu te-am văzut și mîine plec. Peste alți zece ani dacă ne vom revedea, vom vorbi iarăși. N-am vrut să-ți rămîn în amintire ca o statuie rece, căci insensibilitatea duce la starea în care mă aflu eu acum. Ascultă-mă: întoarce-te la viață și atîta timp cît vei fi fericit, atîta timp cît vei iubi cum se poate iubi pe pămînt, uit-o pe Camille; dar dacă ți s-o întîmpla vreodată să fii uitat, sau să uiți dumneata însuți, dacă îngerul nădejdii te va părăsi, cînd vei fi singur cu golul în suflet, gîndește-te la mine care mă voi ruga pentru dumneata.

PERDICAN

Ești o fire mîndră: păzește-te.

CAMILLE

De ce?

PERDICAN

Fiindcă ai optsprezece ani și nu crezi în dragoste!

CAMILLE

Și crezi într-însa, dumneata, dumneata care vorbești astfel? Uite, stai lîngă mine încovoind genunchii roși pe covoarele acelor amante ale căror nume le-ai și uitat. Ai plîns cu lacrimi de bucurie și cu lacrimi de deznădejde; dar știai că apa izvoarelor e mai statornică decît lacrimile dumitale și că va curge într-una ca să-ți poți spăla într-însa pleoapele umflate. Îți împlinești rolul dumitale de bărbat și zîmbești cînd ți se vorbește de femei deznădăjduite; nu crezi că se poate muri de dragul cuiva, dumneata, care ești plin de viață și care ai iubit. Ce e oare viața lumească? Eu cred că disprețuiești sincer femeile care te iau așa cum ești și dau răvaș de drum ultimului lor amant ca să te atragă în brațe, purtînd încă pe buzele lor sărutarea aceluia. Te întrebam adineauri dacă ai iubit; mi-ai răspuns ca un călător pe care l-ai întreba dacă a fost în Italia sau Germania și ar răspunde: „Da, am fost"; dar care apoi s-ar gîndi să se ducă în Elveția sau în oricare altă țară. Oare dragostea

dumitale e o monedă care poate trece din mînă în mînă pînă la moarte? Nu, nu e o monedă; fiindcă și cel mai neînsemnat bănuț de aur valorează mai mult decît dumneata și, prin oricîte mîini ar trece, își păstrează efigia.

PERDICAN

Cît de frumoasă ești, Camille, cînd ochii ți se înflăcărează!

CAMILLE

Da, sînt frumoasă, știu. Dar cei care-mi înșiră tot felul de vorbe măgulitoare nu-mi spun nimic; maica nepăsătoare care îmi va tunde părul va păli poate săvîrșind această mutilare; dar firele lui nu se vor preface în inele și în lănțișoare care să cutreiere budoarele; nu va lipsi nici un fir de păr din capul meu atunci cînd va trece scula printr-însul; vreau numai o singură tăietură de foarfece și, cînd preotul, dîndu-mi binecuvîntarea, îmi va pune în deget inelul de aur al soțului meu ceresc, șuvița de păr pe care i-o voi dărui îi va putea sluji drept mantie[1].

PERDICAN

Ești mînioasă, într-adevăr.

[1] Mantia, stiharul, felonul etc. — părți de îmbrăcăminte specială în care se îmbracă preotul cînd celebrează serviciul divin (n. r.).

CAMILLE

Rău am făcut că am vorbit: tot sufletul îmi stă pe buze. O, Perdican, nu glumi, toate astea-s de-o tristețe de moarte.

PERDICAN

Biată copilă, spune tot ce vrei, dar țin să-ți răspund numai cîteva cuvinte. Pomenești de-o călugăriță care mi se pare c-a avut asupra-ți o înrîurire nefastă; spui că a fost înșelată, că a înșelat și dînsa și că e deznădăjduită. Dacă soțul sau amantul ei s-ar întoarce să-i întindă mîna printre zăbrelele de la vorbitor, ești sigură că nu i-ar întinde-o și ea pe-a ei?

CAMILLE

Ce-ai spus? N-am înțeles.

PERDICAN

Ești sigură că dacă soțul sau amantul s-ar întoarce și i-ar spune să mai sufere, ea ar răspunde nu?

CAMILLE

Așa cred.

PERDICAN

Două sute de femei sînt în mănăstirea ta și cele mai multe au în adîncul sufletului răni adînci pe care te-au lăsat să le cunoști și ale căror picături de sînge au schimbat la față gîndirea-ți fecio-

relnică. Ele au trăit, nu-i aşa? Şi ţi-au descris cu groază drumul vieţii lor; ţi-ai făcut semnul crucii în faţa cicatricelor lor ca în faţa rănilor lui Isus; ţi-au dat un loc în procesiunea lor lugubră şi tu te înghesui lîngă aceste trupuri descărnate cuprinsă de-o mistică teamă cînd vezi trecînd un bărbat. Eşti sigură că dacă bărbatul care trece ar fi acel care le-a înşelat, acel după care ele plîng şi suferă, acel pe care îl blestemă cînd se roagă lui Dumnezeu, eşti sigură că văzîndu-l nu şi-ar sfărîma lanţurile ca să alerge înspre nenorocirea lor trecută, ca să-şi apese pieptul însîngerat pe pumnalul care le-a rănit? O, draga mea, ştii tu ce visuri au aceste femei care-ţi spun să nu visezi? Ştii tu ce nume murmură ele cînd freamătul de suspine de pe buzele lor cutremură pîinea împărtăşanici? Ele care se aşază lîngă tine, clătinînd din cap, ca să-ţi împuieze urechile cu bătrîneţele lor veştede, ele care sună prin ruinele tinereţii tale clopotul de alarmă al deznădejdii lor şi care te fac să simţi în sîngele tău tînăr răceala mormîntului lor, ştii tu ce au în suflet?

CAMILLE

Mă sperii; te apucă mînia şi pe dumneata.

PERDICAN

Ştii tu ce-s călugăriţele, copil nefericit? Ele, care-ţi înfăţişează dragostea bărbatului ca pe o

minciună, îşi dau ele seama că există ceva şi mai rău, şi anume minciuna dragostei divine? Îşi dau ele seama că săvîrşesc o crimă cînd şoptesc unei fecioare astfel de vorbe muiereşti? Ah, las' dacă nu te-au învăţat bine lecţia! Am prevăzut toate de cum te-ai oprit în faţa portretului bătrînei noastre mătuşi! Voiai să pleci fără să-mi strîngi mîna; nu ţineai să revezi pădurea asta, nici bietul şipoţel care se uită la noi înlăcrimat; te lepădai cu ocări de zilele copilăriei şi masca de ipsos pe care maicile ţi-au pus-o pe chip refuza o sărutare fratelui de lapte; dar inima tot a bătut; şi-a uitat lecţia învăţată, ea care nu ştie să citească şi te-ai întors să te aşezi pe iarbă, colea unde sîntem. Ei, da, Camille, femeile acelea bine au vorbit; ele te-au îndrumat pe calea cea bună; s-ar putea să plătesc asta cu fericirea vieţii mele, dar spune-le din partea mea: nu vor intra în împărăţia cerurilor.

CAMILLE

Nici eu, nu-i aşa?

PERDICAN

Rămîi cu bine, Camille, întoarce-te la mănăstirea ta şi cînd ţi-or mai istorisi poveşti d-astea groaznice care te-au otrăvit, răspunde-le ce-ţi spun eu: toţi bărbaţii sînt mincinoşi, nestatornici, prefăcuţi, flecari, ipocriţi, mîndri sau laşi,

demni de disprețuit și robiți simțurilor; toate femeile sînt perfide, vicelene, vanitoase, curioase și destrăbălate; lumea nu e decît o cloacă fără fund în care pocitaniile cele mai slute se tîrăsc și se răsucesc pe munți de murdărie; dar este pe lume ceva sfînt și sublim: e unirea acestor două ființe așa de imperfecte și așa de îngrozitoare. Ești adesea înșelat în dragoste, adesea rănit și adesea nenorocit; dar iubești — și cînd ajungi pe marginea mormîntului te întorci, privești înapoi și zici: am suferit adesea, m-am înșelat uneori, dar am iubit. Eu am trăit viața și nu o ființă nenaturală, plăsmuită de trufia și de plictiseala mea. *(Iese.)*

ACTUL III

SCENA 1

În fața castelului.
Intră Baronul și Părintele Blazius.

BARONUL

Părinte Blazius, după ce că ești un bețivan te mai și porți ca o secătură. Slugile mele te-au văzut intrînd pe furiș în cămară și după ce te-au prins că mi-ai furat sticle de vin, în chipul cel mai păcătos, socoți că te justifici învinuindu-mi nepoata că poartă în taină o corespondență cu cineva.

PĂRINTELE BLAZIUS

Dar, monseniore, binevoiți a vă aduce aminte...

BARONUL

Pleacă, domnule părinte, și să nu te mai văd

niciodată înaintea ochilor; rău și fără cale este să comiți așa ceva și înalta mea poziție mă obligă să nu te iert toată viața. *(Iese; Părintele Blazius îl urmează. Intră Perdican.)*

PERDICAN

Tare aș vrea să știu dacă-s îndrăgostit. Pe de o parte, are un fel de a mă descoase atît de puțin cavaleresc pentru o fată de optsprezece ani; pe de alta, ideile pe care maicile i le-au băgat în cap cu greu vor fi îndreptate. Și peste toate, trebuie să și plece astăzi. Drace! O iubesc, e sigur. La urma urmei, cine știe? Poate că repeta o lecție și de altminteri e limpede că nu-i pasă de mine. Pe de altă parte, degeaba e frumoasă, asta n-o împiedică să aibă apucături cu mult prea dîrze și un ton mult prea aspru. N-am decît să nu mă mai gîndesc la ea; e limpede că n-o iubesc. E adevărat că-i frumoasă; dar de ce nu-mi mai iese din cap convorbirea de ieri? După cum văd eu, mi-am trecut noaptea tot gîndindu-mă degeaba. Unde mă duceam? A, în sat. *(Iese.)*

SCENA 2

Un drum.

Intră Părintele Bridaine.

PĂRINTELE BRIDAINE

Ce-or fi făcînd acum? Vai! uite, e-amiază. Sînt

la masă. Ce mănîncă? Dar ce nu mănîncă? Am văzut-o pe bucătăreasă trecînd prin sat cu un cogeamite curcan la subsuoară. Ajutorul ducea trufele, și un coș de struguri.

(Intră Blazius.)

PĂRINTELE BLAZIUS

O, neașteptată cădere în dizgrație! Iată-mă gonit din castel, prin urmare și din sufragerie. Nu voi mai bea vin din cămară.

PĂRINTELE BRIDAINE

N-o să mai văd cum aburesc bucatele; n-o să-mi mai încălzesc la focul nobilului cămin pîntecele prea îndestulat.

PĂRINTELE BLAZIUS

De ce o blestemată curiozitate mi-a dat ghes să ascult dialogul dintre dada Pluche și nepoată? Cine m-a pus să-i raportez baronului tot ce am văzut?

PĂRINTELE BRIDAINE

De ce o deșartă mîndrie m-a îndepărtat de la acea preacinstită masă unde eram așa de bine primit? Ce-mi păsa că eram în dreapta sau în stînga?

PĂRINTELE BLAZIUS

Vai! eram cherchelit, trebuie s-o recunosc, cînd am săvîrșit acea nebunie.

PĂRINTELE BRIDAINE

Vai! mi se urcase vinul la cap cînd am comis acea faptă nesocotită.

PĂRINTELE BLAZIUS

Mi se pare că-i preotul.

PĂRINTELE BRIDAINE

E meditatorul în persoană.

PĂRINTELE BLAZIUS

Of, of, domnule părinte, ce cauți pe aici?

PĂRINTELE BRIDAINE

Pe mine mă-ntrebi? Mă duc la cină. Nu mergi și dumneata?

PĂRINTELE BLAZIUS

Astăzi nu. Vai, părinte Bridaine, pune o vorbă bună pentru mine; baronul m-a gonit. Am învinuit-o pe nedrept pe domnișoara Camille că duce în taină o corespondență cu cineva și, totuși, Dum-

nezeu mi-e martor, am văzut-o, sau mi s-a părut că am văzut-o pe dada Pluche sărind în iarbă. Sînt pierdut, domnule părinte.

PĂRINTELE BRIDAINE

Ce-mi aud urechile?

PĂRINTELE BLAZIUS

Vai! Vai! acesta-i adevărul. Sînt căzut în dizgrație cu totul, fiindcă am furat o sticlă de vin.

PĂRINTELE BRIDAINE

Ce tot înșiri, messer, de sticle furate, de dada Pluche sărind în iarbă și de o corespondență?

PĂRINTELE BLAZIUS

Te rog fierbinte să-mi pledezi cauza. Sînt cinstit, părinte Bridaine. O, vrednice părinte Bridaine, sînt sluga dumitale!

PĂRINTELE BRIDAINE

(*aparte*)

O, soartă! Să fie un vis? Mă voi așeza va să zică în brațele tale, o scaun prea fericit!

PĂRINTELE BLAZIUS

Ți-aș fi recunoscător să-mi asculți pățania și

să binevoiești să-mi iei apărarea, cinstite domn, dragă părinte.

PĂRINTELE BRIDAINE

Asta mi-e cu neputință, domnule; a bătut douăsprezece și mă duc să mănînc. Că baronul se plînge de dumneata, te privește. Nu iau apărarea unui bețiv. *(Aparte.)* Să ne luăm repede zborul spre poartă; tu, pîntece al meu, umflă-te. *(Iese fugind.)*

PĂRINTELE BLAZIUS

(singur)

Păcătoasă Pluche, ai să mi-o plătești tu pentru toți; da, tu ești pricina ruinei mele, femeie nerușinată, josnică mijlocitoare, ție îți datoresc această dizgrație. O, sfîntă Universitate din Paris! Să mă facă pe mine bețivan! Sînt pierdut dacă nu prind o scrisoare și dacă nu-i dovedesc baronului că nepoata sa poartă corespondență cu cineva. Am văzut-o dimineață scriind la biroul ei. Răbdare! Uite o noutate.

(Trece Dada Pluche cu o scrisoare în mînă.)

Pluche, adu-ncoa' scrisoarea.

DADA PLUCHE

Ce te-a apucat? E scrisoarea stăpînei mele și mă duc s-o pun la poștă, în sat.

PĂRINTELE BLAZIUS

Adu-ncoa', că de nu, te omor.

DADA PLUCHE

Pe mine, să mă omori! Să mă omori! Maică Precistă, Hristoase, fecioară și martiră!

PĂRINTELE BLAZIUS

Da, te omor, Pluche; adu hîrtia-ncoa'. *(Se bat.)*

(Intră Perdican.)

PERDICAN

Ce este? Ce faci, Blazius? De ce te-ai năpustit asupra femeii?

DADA PLUCHE

Dă-mi scrisoarea înapoi. Mi-a luat-o, seniore, fă dreptate!

PĂRINTELE BLAZIUS

E o mijlocitoare, seniore. Scrisoarea este un răvaş de dragoste.

DADA PLUCHE

E o scrisoare a Camillei, seniore, a logodnicei dumitale.

PĂRINTELE BLAZIUS

Un răvaș de dragoste, către unul care paște gîștele.

DADA PLUCHE

Minți, părinte. Ți-o spun fără înconjur.

PERDICAN

Dă-mi mie scrisoarea; nu înțeleg de ce vă certați; eu, în calitate de logodnic al Camillei, îmi iau dreptul s-o citesc. *(Citește.)* „Surorii Luiza, la mănăstirea..." *(Aparte.)* Ce blestemată curiozitate mă apucă fără să vreau! Inima-mi bate cu putere și nu știu ce simt. Poți să pleci, dadă Pluche; ești o femeie de toată vrednicia și părintele Blazius este un prost. Duceți-vă la masă. Am să pun eu scrisoarea la poștă.

(Ies Părintele Blazius și Dada Pluche.)

PERDICAN
(singur)

E o crimă să deschizi o scrisoare, știu prea bine acest lucru ca să-l fac. Ce poate să-i spună Camille acestei surori? Sînt oare îndrăgostit? Cît de mult mă stăpînește această stranie fată, dacă numai la vederea acestor patru cuvinte scrise pe adresă îmi tremură mîna? Asta-i ciudat; Blazius, luptîndu-se

cu dada Pluche, a desprins pecetea. E o crimă să rup plicul? Ei bine, nu voi schimba nimic într-însul. *(Deschide scrisoarea și citește.)* „Plec astăzi, draga mea și totul s-a petrecut așa cum prevăzusem. E ceva îngrozitor; bietul tînăr are un pumnal înfipt în inimă; nu se va consola niciodată că m-a pierdut. Dar eu am făcut tot ce se poate ca să-l dezgust de mine. Dumnezeu mă va ierta că l-am împins la desperare prin refuzul meu. Vai! scumpa mea, ce puteam să fac? Roagă-te pentru mine; ne vom revedea mîine și pe veci. A ta, din adîncul sufletului...

Camille"

E cu putință? Camille scrie asta? De mine vorbește astfel!? Eu, desperat de refuzul ei! O, Doamne, dacă ar fi adevărat, s-ar vedea; e rușine să iubești? A făcut tot ce se poate ca să mă dezguste, zice ea, și am un pumnal în inimă? Ce interes o fi avînd să născocească o asemenea poveste? Gîndul care mi-a trecut prin cap peste noapte o fi adevărat? O, sărmane femei! Biata Camille o fi poate foarte pioasă! Din toată inima se dăruiește lui Dumnezeu, dar a hotărît și decretat să mă lase pradă deznădejdii. Așa se înțelesese cu bunele ei prietene înainte de a pleca de la mănăstire. Ele hotărîseră ca sora Camille să se ducă să-și revadă vărul hărăzit s-o ia de nevastă, ca ea să-l refuze și ca vărul să fie desperat. E așa de interesant — o fată sacrifică lui Dumnezeu fericirea vărului ei!

Nu, nu, Camille, nu te iubesc; nu sînt desperat, n-am un pumnal în inimă și ți-o voi dovedi. Da, vei afla că iubesc pe alta, înainte de a pleca de aici. Ei, tu de colo!

(Intră un țăran.)

Du-te la castel; spune la bucătărie să trimită un fecior ca să ducă domnișoarei Camille răvașul ăsta. *(Scrie.)*

ȚĂRANUL

Da, monseniore. *(Iese.)*

PERDICAN

Acum la cealaltă. Ah, sînt desperat! Ei, Rosette, Rosette! *(Bate la o ușă.)*

ROSETTE

(deschizînd)

Dumneata ești, monseniore! Intră, mama-i acasă.

PERDICAN

Ia-ți cea mai frumoasă bonetă, Rosette, și hai cu mine.

ROSETTE

Da'unde?

PERDICAN

Am să-ți spun eu, cere voie mamei și grăbește-te.

ROSETTE

Bine, monseniore. *(Intră în casă.)*

PERDICAN

I-am cerut o nouă întîlnire Camillei și sînt sigur că va veni; dar, zău că n-o să găsească ceea ce-și închipuie ea să găsească. Am să-i fac curte Rosettei chiar de fața cu ea.

SCENA 3

O pădurice.

Intră Camille și țăranul.

ȚĂRANUL

Domnișoară, merg la castel să duc un răvaș pentru dumneavoastră. Să vi-l dau, ori să-l duc la bucătărie, cum mi-a zis stăpînul Perdican?

CAMILLE

Dă-mi-l mie.

ȚĂRANUL

Dacă vă place mai bine să-l duc la castel, nu mai zăbovesc.

CAMILLE

Îți spun să mi-l dai mie.

ŢĂRANUL

Cum vi-i plăcerea dumneavoastră. *(Îi dă răvaşul.)*

CAMILLE

Ascultă, ţine pentru osteneală.

ŢĂRANUL

Foarte mulţămesc; eu pot pleca, nu?

CAMILLE

Cum vrei.

ŢĂRANUL

Bine, mă duc, mă duc. *(Iese.)*

CAMILLE
(citind)

Perdican îmi cere să-mi iau rămas bun de la el, înainte de a pleca, lîngă şipoţel, unde l-am chemat ieri. Ce-o fi avînd să-mi spună? Iată, tocmai, şipoţelul; sînt foarte aproape. Oare să-i dau o altă întîlnire? Ah! *(Se ascunde după un copac.)* Uite, Perdican se apropie cu Rosette, sora mea de lapte. Cred că se vor despărţi; îmi pare bine că nu se vede c-am venit eu prima.

(Intră Perdican şi Rosette care se aşază.)

CAMILLE
(ascunsă, aparte)

Ce înseamnă asta? O aşază lîngă dînsul? Îmi cere o întîlnire şi vine să stea de vorbă cu alta? Sînt curioasă să ştiu ce-i spune.

PERDICAN
(cu glas tare, ca să audă şi Camille)

Te iubesc, Rosette! tu singură pe lume n-ai uitat de fel frumoasele noastre zile de altădată; tu singură îţi aduci aminte de viaţa care nu mai este; ia-ţi partea ta din viaţa mea nouă; dă-mi inima ta, draga mea; uite dovada dragostei noastre. *(Îi pune un lănţişor împrejurul gîtului.)*

ROSETTE

Îmi dai lanţul dumitale de aur?

PERDICAN

Uită-te acum la acest inel. Ridică-te, să ne apropiem de şipoţel. Ne vezi pe amîndoi în oglinda apei, rezemaţi unul de altul? Vezi ochii tăi frumoşi lîngă ai mei, mîna ta într-a mea? Uite, totul se şterge. *(Îşi aruncă inelul în apă.)* Imaginea noastră a dispărut; dar uite-o, reapare încetul cu încetul; apa care se tulburase îşi recapătă limpezimea: tremură încă; cercuri mari, negre, aleargă pe faţa sa: răbdare, ne vom vedea din

nou; deslușesc iar brațele tale, înlănțuite cu ale mele; peste o clipă nu va mai fi nici o zbîrcitură pe frumoasa ta față; privește, era un inel pe care mi-l dăduse Camille.

CAMILLE

(aparte)

A aruncat în apă inelul de la mine.

PERDICAN

Știi tu ce-i dragostea, Rosette? Ascultă! vîntul tace; ploaia dimineții se rostogolește în stropi pe frunzele încrețite de secetă pe care razele soarelui le învioarează. Jur, pe lumina de pe cer, pe soarele din azurul de colo, că te iubesc! Te simți bine lîngă mine, nu-i așa? Nu ți-au sfărîmat tinerețea? N-au strecurat în sîngele tău tînăr rămășițele unui sînge lînced? Tu nu vrei să te faci călugăriță; iată-te tînără și frumoasă, în brațele unui tînăr. O, Rosette, Rosette, pricepi tu ce-i dragostea?

ROSETTE

Vai! domnule doctor, te voi iubi cum m-oi pricepe și eu.

PERDICAN

Da, cum te-i pricepe și tu; și cu toate că-s doctor și tu ești o țărancă, mă vei iubi mai bine decît acele palide statui fabricate de călugărițe care au capul în locul inimii și ies din mănăstiri ca să

împrăștie în viață atmosfera umedă din chiliile lor; tu nu știi nimic; tu rugăciunea nu ți-o citești în carte, ai învățat-o de la maică-ta, cum a învățat-o și dînsa de la mamă-sa; tu nu înțelegi sensul vorbelor pe care le repeți, cînd îngenunchezi la piciorul patului tău; dar înțelegi bine că te închini și asta-i tot ce-i place lui Dumnezeu.

ROSETTE

Ce vorbe-mi spui, monseniore!

PERDICAN

Tu nu știi să citești; dar înțelegi ce spun aceste păduri și aceste pajiști, aceste rîuri sticlind în soare, frumoasele lanuri acoperite de holde, această întreagă fire în splendoarea tinereții. Tu îi recunoști ca frați de-ai tăi pe toți cei ce-s milioane și milioane și pe mine ca pe unul dintre ei; ridică-te, vei fi soția mea și vom prinde rădăcini împreună în vlaga vieții lumești atotputernice. *(Iese cu Rosette.)*

SCENA 4

Intră Corul.

CORUL

Se petrece desigur ceva ciudat în castel; Camille n-a vrut să-l ia de soț pe Perdican; se va întoarce

astăzi la mănăstirea de unde a venit. Dar cred că nobilul ei văr s-a consolat cu Rosette. Vai! biata de ea, nu ştie ce primejdie o paşte cînd ascultă vorbele frumoase ale unui nobil tînăr şi galant.

DADA PLUCHE

(intrînd)

Repede, repede, să mi se pună şaua pe asin!

CORUL

Fie-ţi drumul lin, un vis uşor, o, venerabilă Pluche! Aşa de repede te vei sui din nou călare pe bietul dobitoc atît de întristat findcă trebuie să te ducă pe spinarea lui?

DADA PLUCHE

Cu ajutorul lui Dumnezeu, dragă ţopîrlănime, n-am să mor sub acoperămîntul vostru.

CORUL

Să mori departe, între străini, drăguţo; să-ţi dai sfîrşitul într-un cavou mucegăit; ne vom ruga pentru respectabila ta înviere din morţi.

DADA PLUCHE

Uite, vine stăpîna mea. *(Către Camille care intră.)* Scumpă Camille, eşti gata de plecare? Baronul şi-a terminat socotelile şi măgarul meu e cu samarul în spinare.

CAMILLE

Du-te la naiba, cu măgarul tău cu tot! Nu plec azi. *(Iese.)*

CORUL

Ce-nseamnă asta? Dada Pluche e albă ca varul de spaimă; părul cel fals încearcă să i se zbîrlească în cap, pieptul îi hîrîie şi degetele i se lungesc şi se zgîrcesc.

DADA PLUCHE

Doamne Isuse! Camille a aruncat vorbe de ocară şi blestem. *(Iese.)*

SCENA 5

Intră Baronul şi Părintele Bridaine.

PĂRINTELE BRIDAINE

Seniore, trebuie să vorbim între patru ochi. Fiul dumneavoastră face curte unei fete din sat.

BARONUL

E absurd, prietene.

PĂRINTELE BRIDAINE

L-am văzut cum vă văd şi cum mă vedeţi; mergea prin bălării, o apucase de braţ; se apleca la urechea ei şi-i făgăduia s-o ia de nevastă.

BARONUL

E o grozăvie.

PĂRINTELE BRIDAINE

Te asigur; i-a făcut un dar foarte însemnat, pe care fata l-a arătat maică-si.

BARONUL

O, ceruri! Foarte însemnat, Bridaine. Foarte însemnat ca ce?

PĂRINTELE BRIDAINE

Ca greutate și consecințe. I-a dat lanțul de aur pe care-l purta la bonetă.

BARONUL

Să trecem în cancelarie; nu știu ce să mă mai fac. *(Ies.)*

SCENA 6

În cameră la Camille.
Intră Camille și Dada Pluche.

CAMILLE

Ți-a luat scrisoarea, zici?

DADA PLUCHE

Da, copila mea; a luat-o s-o pună el la poștă.

CAMILLE

Du-te în salon, dadă Pluche; fă-mi plăcerea și spune-i lui Perdican că-l aștept aici.

(Dada Pluche iese.)

Perdican a citit scrisoarea mea, e sigur; scena din pădure e o răzbunare, ca și dragostea lui pentru Rosette. A vrut să-mi probeze că iubește pe alta, nu pe mine și să facă pe nepăsătorul, cu toată ciuda lui. *Oare* nu cumva m-o fi iubind? *(Dă la o parte perdeaua.)* Tu ești Rosette?

ROSETTE

(intrînd)

Da, pot să intru?

CAMILLE

Ascultă, draga mea, seniorul Perdican nu cumva îți face curte?

ROSETTE

Vai! da!

CAMILLE

Ce crezi despre tot ce ți-a spus dimineață?

ROSETTE

Dimineață? Unde?

CAMILLE

Nu te mai preface ca și cum n-ai ști nimic. Dimineață, la șipot, în pădurice.

ROSETTE

Va să zică m-ați văzut?

CAMILLE

Biată copilă nevinovată. Nu, nu te-am văzut. Ți-a spus vorbe frumoase, nu-i așa? Pun rămășag că ți-a făgăduit să te ia de nevastă.

ROSETTE

Cum de-ați aflat?

CAMILLE

Ce-ți pasă cum am aflat? Te-ncrezi în făgăduielile lui?

ROSETTE

Cum să nu mă-ncred? Adicătelea să mă înșele? Pentru ce?

CAMILLE

Perdican nu te va lua de nevastă, draga mea.

ROSETTE

Vai! de unde pot eu să știu?

CAMILLE

Tu-l iubești, biată fată; dar el nu te va lua de nevastă și dovada ți-o voi face acum; treci după perdea, fii cu urechea la mine și să vii cînd te-oi chema.

(Rosette iese.)

CAMILLE
(singură)

Mă gîndeam să fac un act de răzbunare și cînd colo voi face o faptă de omenie. Sărmană fată, ți-a robit inima.

(Intră Perdican.)

Bună ziua, vere, ia loc.

PERDICAN

Ce gătită ești, Camille! Cui i-ai pus gînd rău?

CAMILLE

Dumitale, poate; sînt necăjită că n-am putut să mă duc la întîlnirea pe care mi-ai cerut-o; voiai cumva să-mi spui ceva?

PERDICAN

(aparte)

Uite, pe viața mea, o minciună destul de mare pentru gura unei mielușele neprihănite; am văzut-o ascunsă după un copac și ascultînd. *(Tare.)* N-aveam altceva să-ți spun decît un rămas bun, Camille; credeam că pleci, dar calul ți-e în grajd și parcă nu ești îmbrăcată ca de drum.

CAMILLE

Îmi place discuția; într-adevăr nu-s chiar atît de sigură că nu m-apucase pofta să mă mai cert cu dumneata.

PERDICAN

Nu-i de nici un folos să ne certăm dacă împăcarea nu-i cu putință. E plăcut să te cerți ca să faci pace.

CAMILLE

Ești convins că nu vreau să fac?

PERDICAN

Nu zeflemisi; nu mă simt în puteri să mă măsor cu dumneata.

CAMILLE

Voiam să mi se facă curte; nu știu, poate e din pricină că am o rochie nouă, dar doresc să mă distrez. M-ai îndemnat să mergem în sat; să mergem,

hai, consimt; să ne urcăm în barcă; am chef să iau masa pe iarbă, ori să fac o plimbare prin pădure. Va fi oare lună la noapte? E ciudat, nu mai ai pe deget inelul pe care ți l-am dat?

PERDICAN

L-am pierdut.

CAMILLE

De asta l-am găsit eu; uite, Perdican, ia-l.

PERDICAN

Cum se poate? Unde l-ai găsit?

CAMILLE

Te uiți să vezi dacă nu mi-s mîinile ude, nu-i așa? Într-adevăr, mi-am terfelit haina mea monahală ca să scot din apă această mică jucărie de copil. Vezi, de aceea am îmbrăcat altă rochie și să știi că asta m-a schimbat; pune-l deci pe deget.

PERDICAN

Ai scos inelul, Camille, fără să te gîndești că apa te putea trage spre adînc? Visez oare? Tu singură mi-l pui pe deget! Ah, Camille, de ce-mi dai această tristă mărturie a unei fericiri care s-a dus? Spune-mi, fată cochetă și nesocotită, de ce pleci?

De ce stai lîngă mine? De ce pe mică pe ceas îți schimbi înfățișarea și culoarea, ca piatra acestui inel, sub fiecare rază de soare?

CAMILLE

Știi dumneata ce-i în inima femeilor, Perdican? Ești sigur că-s nestatornice și crezi că-și schimbă aievea gîndurile dacă-și schimbă uneori șartul vorbei? Sînt și din acei care zic că una gîndim și alta vorbim. Nu încape îndoială că trebuie adesea să jucăm teatru, adesea să mințim; vezi că-s sinceră; dar ești sigur că totul minte în femeie, cînd limba ei minte? Te-ai gîndit mai cu temei la firea acestei ființe slabe, care se aprinde așa de ușor, la asprimea cu care e judecată, la regulile de conduită care i se impun? Silită de societate să înșele, cine știe dacă inteligența acestei biete ființe fără creier nu începe să-și facă din asta o plăcere și nu minte uneori ca să-i treacă de urît, din patimă, precum minte de nevoie?

PERDICAN

Nu înțeleg nimic din toate astea și nu mint niciodată. Te iubesc, Camille, asta-i tot ce pot să-ți spun.

CAMILLE

Zici că mă iubești și că dumneata nu minți niciodată.

PERDICAN

Niciodată.

CAMILLE

Uite o ființă care spune totuși că ți se întîmplă să minți cîteodată. *(Dă la o parte perdeaua.)*

(Rosette apare în fund leșinată pe un scaun.)

Ce vei răspunde acestei copile, Perdican, cînd îți va cere socoteală de vorbele pe care i le-ai spus? Dacă nu minți niciodată, cum se face că fata a leșinat cînd te-a auzit spunînd că mă iubești? Te las singur cu dînsa; dă-ți osteneala s-o readuci în fire. *(Vrea să iasă.)*

PERDICAN

O clipă, Camille, ascultă-mă.

CAMILLE

Ce vrei să-mi spui? Cu Rosette ai de vorbit. Nu eu te iubesc, nu eu m-am dus s-o caut, de necaz, pe această nenorocită copilă în fundul cocioabei ei ca să fac dintr-însa o nadă, o jucărie; nu eu am repetat cu nesocotință la urechile ei cuvinte pline de foc adresate alteia; nu eu m-am făcut că spulber în vînt, de dragul ei, amintirea unei prietenii scumpe; nu eu i-am pus lănțișor la gît și nu eu i-am făgăduit s-o iau de nevastă.

PERDICAN

Ascultă-mă, ascultă-mă!

CAMILLE

Nu-i așa c-ai zîmbit adineauri cînd ți-am spus că n-am putut să vin la șipot la întîlnire? Ei bine, da, am fost acolo și am auzit tot; dar, Dumnezeu mi-e martor, n-aș vrea să fi vorbit eu în locul tău. Ce o să te faci acum cu fata asta, cînd va veni cu sărutările tale aprinse pe buze, să-ți arate plîngînd rana pe care i-ai pricinuit-o? Ai vrut să te răzbuni pe mine, nu-i așa, și să mă pedepsești pentru scrisoarea trimisă la mănăstire? Ai vrut să arunci cu orice preț o suliță care să mă atingă și nu-ți păsa că această săgeată otrăvită trecea prin trupul bietei copile ca să ajungă la mine. M-am fălit că ți-am insuflat o dragoste, că ți-am lăsat oarecare păreri de rău. Asta a rănit nobilul tău orgoliu? Ei bine, află de la mine că mă iubești, mă-nțelegi? Dar o vei lua de nevastă pe fata asta — altminteri, nu ești decît un laș.

PERDICAN

Da, o voi lua de nevastă.

CAMILLE

Și bine ai să faci.

PERDICAN

Foarte bine și mult mai bine decît luîndu-te de nevastă pe tine. Ce ai, Camille, ce te întărîtă așa de tare? Copila a leșinat; o vom ajuta să-și revină în fire, nu ne trebuie decît o sticluță de oțet; ai vrut să-mi dovedești că am mințit o dată în viață; e posibil; dar cred că-i îndrăzneț să hotărăști în ce clipă anume. Haide, ajută-mă s-o trezesc pe Rosette. *(Ies.)*

SCENA 7

Baronul și Camille.

BARONUL

Dacă se întîmplă una ca asta, m-apucă nebunia.

CAMILLE

Uzează de toată autoritatea dumitale.

BARONUL

M-apucă nebunia și nu le dau consimțămîntul, asta-i sigur.

CAMILLE

Trebuie să-i vorbești, să-i ceri să fie om cu judecată.

BARONUL

Treaba asta mă duce la desperare, îmi va strica toată petrecerea carnavalului; nu voi mai putea să apar la curte. E o căsătorie nepotrivită. Unde s-a mai auzit ca cineva s-o ia de nevastă pe sora de lapte a verișoarei sale; asta întrece orice îndrăzneală.

CAMILLE

Cheamă-l și spune-i răspicat că această căsătorie te supără. Crede-mă, e o nebunie și el nu se va încăpățîna.

BARONUL

Toată iarna o să-mi fie grozav de urît, sînt mai mult ca sigur.

CAMILLE

Dar vorbește-i, pentru numele lui Dumnezeu! Săvîrșește o faptă nesocotită; numai de n-ar fi prea tîrziu; dacă a spus, o face.

BARONUL

Mă închid în casă și mă las pradă durerii. Spune-i, dacă te întreabă de mine, că m-am închis în casă, lăsîndu-mă pradă durerii de a-l vedea însurîndu-se cu o fată care nu-i de neam. *(Iese.)*

CAMILLE

Nu-i pe aici vreun om de inimă? Într-adevăr, de îndată ce cauți așa ceva, te sperii cînd vezi cîtă singurătate te împresoară.

(Intră Perdican.)

Ei, vere, cînd e nunta?

PERDICAN

Cît mai curînd posibil; am și vorbit cu notarul, cu părintele și cu toți țăranii.

CAMILLE

Va să zică chiar te gîndești să te însori cu Rosette?

PERDICAN

Negreșit.

CAMILLE

Ce-o să zică tatăl dumitale?

PERDICAN

Zică ce-o pofti; doresc să mă însor cu Rosette; ți-am făgăduit că așa am să fac și mă țin de cuvînt. Să-ți mai repet toate banalitățile cu care ți-au împuiat urechile asupra obîrșiei sale și a mele? E tînără și frumoasă și mă iubește; e mai mult decît trebuie să fiu de trei ori fericit. Că e des-

teaptă ori că nu e, puteam să dau și peste mai rău. Urle, glumească toată lumea; eu îmi spăl mîinile.

CAMILLE

Nu-i nimic de rîs în asta: foarte bine aci c-o iei de nevastă. Dar îmi pare rău gîndindu-mă la dumneata: lumea va spune că ai făcut totul, de ciudă.

PERDICAN

Îți pare rău de asta? O, nu-ți mai pară!

CAMILLE

Da, într-adevăr, îmi pare rău gîndindu-mă la dumneata. Vai de capul tînărului care nu poate ține piept unei clipe de necaz.

PERDICAN

N-are decît să-ți pară rău; mie puțin îmi pasă.

CAMILLE

Dar gîndește-te că nu-i nimic de capul acestei fetișcane.

PERDICAN

Va fi ceva de capul ei după ce o voi lua de nevastă.

CAMILLE

Are să ți se urască cu dînsa mai înainte chiar de-a îmbrăca notarul haina și ghetele sale de zile

mari ca să vină aci la noi; are să te apuce greața, în ziua ospățului de nuntă și în noaptea nunții ai să dai poruncă să i se taie mîinile și picioarele, ca în poveștile arabe, fiindcă va mirosi a bucătărie.

PERDICAN

Ai să vezi că nu. Dumneata nu mă cunoști; cînd o femeie e dulce și simțitoare, fragedă, bună și frumoasă, sînt în stare să mă mulțumesc într-atîta cu asta, încît nu mă mai străduiesc să aflu dacă vorbește limba latină.

CAMILLE

Păcat că s-au cheltuit atîția bani ca s-o înveți și dumneata: trei mii de taleri aruncați pe fereastră.

PERDICAN

Da, era mai bine să-i fi dat la săraci.

CAMILLE

De săraci ai dumneata grijă, mai ales de cei săraci cu duhul.

PERDICAN

Și ei îmi vor da în schimb împărăția cerurilor, căci a lor este.

CAMILLE

Va dura mult gluma asta?

PERDICAN

Care glumă?

CAMILLE

Însurătoarea dumitale cu Rosette.

PERDICAN

Foarte scurtă vreme; Dumnezeu n-a făcut din om operă de durată: treizeci-patruzeci de ani cel mult.

CAMILLE

Ard de nerăbdare să joc la nunta voastră!

PERDICAN

Ascultă-mă, Camille, lasă tonul ăsta batjocoritor, nelalocul lui.

CAMILLE

Îmi place prea mult ca să-l las.

PERDICAN

Atuncea te las eu pe dumneata, căci mi-e de ajuns.

CAMILLE

Te duci la mireasă?

PERDICAN

Da, am și pornit.

CAMILLE

Dă-mi brațul; merg și eu.

(Intră Rosette.)

PERDICAN

Ai venit la timp, draga mea. Haide cu mine, să te prezint tatii.

ROSETTE

(căzînd în genunchi)

Monseniore, îți cer să-mi faci un hatîr. Toți oamenii din sat cu care am vorbit dimineață mi-au zis c-o iubești pe verișoara dumitale, și că nu mi-ai făcut curte decît ca să vă înveseliți amîndoi pe seama mea; rîde lumea de mine cînd trec și n-am să pot să mă mărit prin partea locului, după ce am ajuns de batjocura tuturora. Îngăduie-mi să-ți dau înapoi lanțul de aur pe care mi l-ai pus la gît și să-mi văd în tihnă de viața mea la mama acasă.

CAMILLE

Ești o fată bună, Rosette; păstrează-ți lanțul de aur ca dar din partea mea, și vărul îl va lua pe al meu în loc. Cît despre soț, nu fi îngrijată, mă însărcinez eu să-ți găsesc unul.

PERDICAN

Nu-i greu, într-adevăr. Hai, Rosette, vino să te duc la tata.

CAMILLE

De ce? E de prisos.

PERDICAN

Da, ai dreptate, tata ne-ar primi rău; să lăsăm să-i treacă uimirea pe care a încercat-o în primele clipe. Hai să ne întoarcem în piață. E nostim să se spună că nu te iubesc cînd te iau de nevastă. La dracu; o să le astupăm noi gura la toți. *(Iese cu Rosette.)*

CAMILLE

Ce se petrece oare în sufletul meu? O ia cu dînsul părînd foarte liniștit. E ciudat: parcă mi se învîrte totul în cap. Nu cumva vrea să o ia serios de nevastă? Hei, ascultă, dadă Pluche, dadă Pluche! Nu e nimeni pe aici?

(Intră un fecior în casă.)

Fugi după seniorul Perdican; spune-i repede să se urce iar aici, am de vorbit ceva cu dînsul.

(Feciorul iese.)

Da' ce-i cu mine? Nu mai pot, mi se taie picioarele.

(Intră Perdican.)

PERDICAN

M-ai chemat, Camille?

CAMILLE

Nu, nu.

PERDICAN

Intr-adevăr, ești palidă! Ce vrei să-mi spui? M-ai chemat să stăm de vorbă.

CAMILLE

Nu, nu! Doamne Dumnezeule. *(Iese.)*

SCENA 8

O capelă mică de rugăciune.
Intră Camille, se aruncă la picioarele altarului.

CAMILLE

M-ai părăsit, o, Doamne? Cînd am venit, o știi, am jurat să-ți fiu credincioasă; cînd n-am vrut să fiu soția altuia, ca să rămîn numai a ta, am crezut că vorbesc sincer în fața ta și a cugetului meu, știi asta, părinte; nu mă mai vrei lîngă tine? O! de ce îngădui să mintă adevărul însuși? De ce sînt așa de slabă? Ah, nenorocita de mine, nu mai pot să mă rog.

(Intră Perdican.)

PERDICAN

Mîndrie deșartă! cel mai nefast dintre sfetnicii omului, ce te-ai apucat să uneltești între această

fată și mine? Uite ce palidă și speriată e, cum își apasă inima și obrajii pe lespezile nesimțitoare! Ar fi putut să mă iubească și eram ursiți unul altuia; ce te-ai apucat să izvodești pe buzele noastre, mîndrie deșartă, atunci cînd mîinile noastre erau cît pe ce să se împreuneze?

CAMILLE

Cine se ține după mine? Cine vorbește sub această boltă? Ești tu Perdican?

PERDICAN

Smintiți ce sîntem! Și noi ne iubim. Ce farmece ne-au prins în mrejele lor, Camille? Ce vorbe deșarte, ce păcătoase nebunii au trecut ca vîntul turbat printre noi doi? Care dintre noi a vrut să-l înșele pe celălalt? Vai! viața asta este ea însăși un vis așa de dureros! De ce să mai amestecăm într-însul și visurile noastre? O, Dumnezeule! Fericirea este un mărgăritar atît de rar în acest ocean al lumii! Tu ni l-ai dăruit, pescar ceresc, ai scos pentru noi din străfundurile abisului neprețuitul giuvaer; și noi, copii răsfățați ce sîntem, am făcut din el o jucărie. Cărarea prin iarbă proaspătă care ne ducea unul spre altul avea o clină atît de lină, străbătea crînguri așa de înflorite, se pierdea într-o zare atît de tihnită! Nu se putea ca mîndria deșartă, vorbele de clacă și mînia să nu se năpustească și să nu-și arunce pietroaiele lor pocite pe această cale divină, care ne-ar fi dus la tine, îngemănați într-o sărutare! Nu se putea, negreșit, să nu ne facem rău unul altuia, că doar sîntem oameni! O, smintiții! ne iubim. *(O cuprinde în brațe.)*

CAMILLE

Da, ne iubim, Perdican; lasă-mă s-o simt, ascultîndu-ți inima cum bate. Dumnezeu care cunoaște adîncul inimilor noastre nu va socoti că păcătuim împotriva voinței sale; mă îndeamnă să te iubesc: de cincisprezece ani știe.

PERDICAN

Ființă scumpă, ești a mea! *(O sărută; se aude un strigăt puternic de după altar.)*

CAMILLE

E vocea surorii mele de lapte.

PERDICAN

Cum de-i aici? Am lăsat-o pe scară, cînd m-a chemat tu. M-o fi urmat fără să bag de seamă

CAMILLE

Să intrăm în galerie; de acolo a pornit strigătul.

PERDICAN

Nu știu ce simt; mi-s parcă mîinile pline de sînge.

CAMILLE

Biata copilă, ne-a pîndit fără îndoială; a mai leșinat o dată; haide, să-i dăm ajutor; vai! cumplit e ce se întîmplă.

PERDICAN

Nu, eu nu intru; simt că un frig de moarte mă împietrește. Du-te, Camille, și străduiește-te s-o aduci iar în simțiri.

(Camille iese.)

Te rog fierbinte, Doamne! Nu face din mine un ucigaș! Tu vezi ce se întîmplă; sîntem doi copii smintiți și ne-am jucat cu viața și cu moartea; dar inima ni-i fără prihană; să n-o omori pe Rosette. Dumnezeule mare! Îi voi găsi un soț, voi îndrepta greșeala mea; e tînără, va fi fericită; nu face una ca asta, o, Dumnezeule. Tu ai puterea să mai blagoslovești încă patru din fiii tăi... Ei, Camille, ce-i?

(Intră Camille.)

CAMILLE

A murit... Adio, Perdican!

T. 2.750

Responsabil de carte: Doina Matache
Tehnoredactor: Sorina Malcaş
Corector: C. Costescu

Dat la cules 10.10.956. Bun de tipar 20.12.956. Tiraj 20.100 ex. Hîrtie cărţi şcolare de 65 gr./m.p. Format 700×1000/32. Coli ed. 2,86. Coli de tipar 3,75. Ediţia I. Comanda 2239. Planşe tipo I. A. nr. 04058. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 84-2=R.

Tiparul executat sub com. nr. 1468 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN".
Bucureşti — R.P.R.